

„Jöjj elvtárs ünnepelj velünk...”

Állami, társadalmi és helyi ünnepek bemutatása Hatvanban a Kádár-korszakban

Ünnepek és ünnepnapok településemen/lakóhelyemen (1945-1990)

OKTV dolgozat

2023

Kovács Hunor Attila 12.A

Tartalomjegyzék

Bevezetés	1
A témaválasztás indoklása.....	1
Kutatási kérdéseim	1
Módszertan	1
Köszönetnyilvánítás	2
I. Történelmi háttér – A Kádár-korszak (1956-1989).....	2
I.1. „Aki nincs ellenünk, az velünk van” – „a legvidámabb barakk”	2
I.2. Városom, Hatvan bemutatása a korszakban.....	3
II. Ünnepek és Ünnepnapok.....	5
II.1. Az ünnep, az egyén, és az állam kapcsolata.....	5
II.2. Ünnepeink és ünnepnapjaink a „puha diktatúra” idején	6
III. Állami ünnepek Hatvanban 1956 és 1989 között	9
III.1. A helyi ünnepségek szervezése- Interjú Tóthpál Jánosnéval, a 80-as évekbeli hatvani ünnepségek egyik főszervezőjével	9
III.2. A Forradalmi Ifjúsági Napok (FIN) – Három Tavasz Ünnepe	10
III.2.1. Az átértelmezett ünnep- Március 15-e	10
III.2.2. A Tanácsköztársaság kikiáltásának az évfordulója- Március 21.	11
III.2.3. „Április 4-ről szóljon az ének!”	13
III.3. „Ha hűvös volt is, a majális az akkor is -majális...”- Május 1.	15
III.4. A kommunista alkotmány és az Új kenyér ünnepe – Augusztus 20.	17
III.5. „A világtörténelem legnagyobb fordulópontjának” az ünnepe – November 7.	18
III.6. Egyéb állami irányítású ünnepségek Hatvanban.....	20
IV. „Mint a mókus fenn a fán...” – kisdobos és úttörőavatás.....	21
V. Egyházi vagy polgári? – Családi és személyes ünnepek Hatvanban.....	23
VI. Lokális ünnepek Hatvanban	24
VI.1. „Hatvan a vasutas város” – Vasutasnap	24
VI.2. Hatvan város felszabadításának a napja	25
VI.3. Hatvani Napok.....	26
VI.4. Hatvani Zenés Színházi Nyár	27
VII.Összegzés.....	27
Irodalomjegyzék.....	31
Mellékletek.....	

Bevezetés

A témaválasztás indoklása

Pályamunkám témájaként az *Ünnepek és ünnepnapok településemen/ lakóhelyemen (1945-1990)* című témát választottam. Azért erre a témára esett a választásom, mert tősgyökeres hatvani család tagjaként érdekesnek találtam azt, hogy településem múltjával kapcsolatban végezhetek kutatást. A Kádár- korszakra szűkítettem a dolgozatom témáját, mivel ez az időszak még viszonylag közel áll a mai korhoz és olyan személyekkel tudtam interjúkat készíteni, akik maguk is átélték ezeket az éveket. Kutatásom során, arra kerestem a választ, hogy hogyan is ünnepelte Hatvan lakossága a különböző ünnepeket, és hogyan viszonyult azokhoz a Kádári diktatúra idején.

Kutatási kérdések

Dolgozatomban a következő kérdésekre kerestem a választ:

- Hogyan és hol zajlottak az egyes állami ünnepségek Hatvanban?
- Milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg az országos és a helyi szervezésű állami ünnepségek között?
- Történet- e változások az ünnepekkel kapcsolatosan a korszak alatt a városban?
- Hogyan viszonyult a lakosság az államilag irányított ünnepekhez?
- Milyen következtetést tudunk levonni az ünnepségekre vonatkozóan, ha összevetjük a levéltári anyagokat, a korabeli sajtó cikkeit és az interjúkat?
- Voltak-e kifejezetten a településemhez köthető ún. lokális ünnepek a korszakban?
- Mi lett az egyes állami és helyi ünnepek sorsa a rendszerváltást követően?

A kutatás módszertana

Munkám kezdetekor a Szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtár ajánló bibliográfiája alapján, és megpróbáltam minél több ott közzétett szakirodalomhoz hozzájutni. Ezután hozzáálltam saját kutatásaimhoz településemmel kapcsolatban. Kutatómunkámat az nehezítette, hogy maga a téma eléggé feldolgozatlan, így alig találtam bárminemű anyagot a Hatvan várossal kapcsolatos könyvekben, szakirodalmakban. Így elsősorban a korabeli sajtóanyagokat, levéltári dokumentumokat és beszámolókat, visszaemlékezéseket vettem alapjául a pályamunkámnak. A hatvani Ady Endre Könyvtár, a Hatvany Lajos Múzeum, a hatvani Belvárosi Római Katolikus Plébánia, Hatvan Város Önkormányzata, valamint a MNL Heves Megyei Levéltára biztosított számomra kutatási lehetőséget. Sajnos rengeteg korabeli dokumentum elveszett a rendszerváltást követően.

A korabeli hatvani ünnepek és ünnepnapok átfogóbb megismerésének érdekében interjút készítettem Kocsis Istvánnal, a városi könyvtár nyugalmazott igazgatójával, Tóthpál Jánosnéval, a Városi Pártbizottság, Szelei Lászlóval a Vasút Pártbizottság egykori titkáraival, Kovács Jánossal, az egykori 3. Számú Általános Iskola tanárával és igazgatójával. Továbbá Kovács Jánosnéval, a Hatvani Tüzép egykori irodai dolgozójával, Huczka Lászlóné helyi lakossal, valamint Vajas Tündével, jelenlegi anyakönyvvezetővel.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani iskolámnak, hogy végig támogatta kutatómunkámat. Szeretném megköszönni az Ady Endre Könyvtár, a Hatvani Lajos Múzeum, Hatvan Város Önkormányzata, a hatvani Belvárosi Római Katolikus Plébánia, valamint a Heves Megyei Levéltár dolgozóinak az adatok, a szakirodalmak és a korabeli fotók összegyűjtésében végzett kiemelkedő munkáját. Ezen kívül köszönetet mondok Kocsis Istvánnak, Tóthpál Jánosnének, Szelei Lászlónak, Kovács Jánosnak, Kovács Jánosnének, Huczka Lászlónénak, valamint Vajas Tündének, hogy interjúikkal hozzájárultak a pályamunkám elkészítéséhez. Külön köszönöm Kovács Péternek a segítségét, aki a mellékletehöz tartozó fotók kapcsán, illetve a dolgozatom informatikai háttéréhez tartozó tudás elsajátításában segített. Végül, de nem utolsósorban nagyon szépen köszönöm felkészítőtanárom áldozatos munkáját.

I. Történelmi háttér – A Kádár-korszak (1956-1989)

I.1. „Aki nincs ellenünk, az velünk van” – „a legvidámabb barakk”

Magyarországon a II. világháborút követően kiépült a kommunista diktatúra.¹ A szocialista értékrendszer legmagasabb fokára a párt, a munka és az ideológiai alapon szerveződő közösség került.² Az 1956-tól kezdődő **Kádár-korszak** politikai vezetése felismerte a Rákosi-rendszer hibáit és már nem várták el a lakosságtól az ideológiai azonosulást vagy éppen annak a feltétel nélküli elismerését. Megelégedtek a hallgatólagos elismeréssel, az ideológiai és történelmi tabuk, valamint a fennálló politikai viszonyok tiszteletben tartásával.³ A Kádár-korszakban a politikai vezetés már a vallás kérdését is másképpen közelítette meg, mint az előző rendszer irányítói. Az egyházzal tárgyalni kezdtek különböző kérdésekben, emellett elsősorban természettudományos felvilágosításokkal, valamint a papság beszerzésével próbálták meg az

¹ Palkó László András: Keserédes napjaink. Ünnepek és ünneplési szokások Magyarországon a kádári puha diktatúra időszakában. 1962-1988. 1.rész In: Valóság, 2014. 10. sz. 48.o.

² Valuch Tibor: Hétköznapi élet Kádár János korában. Corvina Kiadó, Bp. 2006. 153.o.

³ Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Osiris tankönyvek, 2001. 259.o.

egyházat az állam alá rendelni.⁴ A korszakot jellemezte a depolitizálás, vagyis az emberek politikától való távolmaradása, és a dehistorizálás, vagyis a történelem egyes eseményeinek elhallgatása, esetleg „újraértelmezése”. Az emberek egyre jobban beletörődtek a rendszerbe, mely ekkor már a jólét kialakítására és a magánélet háborítatlanságára épült. A politika és a társadalom egyfajta iratlan szerződést kötött egymással.⁵ Magyarországot a keleti tömbön belül a „**legvidámabb barakk**” hívták, hiszen a szovjet befolyás alá tartozó országok közül itt volt a legenyhébb és legelviselhetőbb a kommunista párt ideológiai és politikai felügyelete a gazdaságban és a mindennapi életben egyaránt.⁶ Megerősödött a második gazdaság és felértékelődött az ún. „maszekolás”. A hetvenes évek második felére ez a szektor már alapvető értéket foglalt el a hétköznapi ember életében. Ez a jelenség új életvitel, életstratégia, életmód és gondolkodás kialakítását eredményezte. Fontos értékévé lépett elő a szorgalom, a munkabírási, a leleményesség, a tehetség, valamint a kalkulációs és kockázatvállalási készség is. Kialakult a szocialista ideológiával összeegyeztethetetlen vagyonszerzés és a „kispolgári mentalitás” is,⁷ ami a jövedelmi különbségek növekedését eredményezte.⁸ A hetvenes-nyolcvanas években az emberek többsége azonban mégsem volt megelégedve az életével. Azt érezték, hogy csak részben tudják elérni kitűzött céljaikat és nem saját akaratuktól, hanem az államtól függ boldogulásuknak a kérdése.⁹ A nyolcvanas években az egyes társadalmi pozíciók, foglalkozások esetében egyre többet számított a tudás, a szakértelem, az önállóság és a pénz társadalmi értéke.¹⁰ Kialakulóban volt az ún. karriertársadalom, azonban csak kicsi, de biztos előre lépésekre volt többségében lehetőség.¹¹ Ennek köszönhetően nőtt az orvos, az újságíró, valamint az ügyvédi pozíciót betöltő személyek elismertsége. Ezzel szemben viszont csökkenő értékévé vált a korszak végére többek között a bányász, a rendőr, a katonatiszt és a gyári segédmunkás szakma is. Ez lett – lényegét tekintve – a gazdaságra korlátozódó polgárosodás kezdetének és kibontakozásának az időszaka a rendszerváltás előtti években.¹²

I.2. Városom, Hatvan bemutatása a korszakban

Hatvan Heves vármegye nyugati részében található kisváros. A várost a Zagyva folyó osztja két részre, Óhatvanra és Újhatvanra. Népességszámát tekintve a megye harmadik legnagyobb

⁴ Kalmár Melinda: Történelmi galaxisok vonzásában. Magyarország és a szovjetrendszer 1945-1990. Osiris kiadó, 2014. 155-157.o.

⁵ Valuch Tibor (2001) 260-261.o.

⁶ Valuch Tibor: A társadalomszerkezet változásainak néhány jellegzetessége a rendszerváltás Magyarországon. In: Aetas, 2013. 4. sz. 101.o.

⁷ Valuch Tibor (2001) 261-263.o.

⁸ Valuch Tibor (2013) 101.o.

⁹ Valuch Tibor (2001) 263.o.

¹⁰ Valuch Tibor (2013) 103.o.

¹¹ Valuch Tibor (2001) 262.o.

¹² Valuch Tibor (2013) 103.o.

városa.¹³ Hatvan és környéke már az őskor óta lakott vidék.¹⁴ 1406-ban Luxemburg Zsigmond királytól megkapta a mezővárosi rangot, amelyet 1871-ben elveszített.¹⁵ A dualizmus korában vált a város vasúti csomóponttá.¹⁶ 1889-ben a Hatvany- Deutsch család megalapította a Hatvani Cukorgyárat, amely a hazai cukorgyártás világszerte ismert zászlóshajója lett.¹⁷ A két világháború között épült meg a Hatvani Konzervgyár is, amely további munkalehetőséget teremtett. A polgárosodó Hatvanban megnyílt a város első gimnáziuma is.¹⁸ 1944. szeptemberében bombatalálatok érték a város több pontját, köztük a vasútállomás épületét is.¹⁹ A II. világháború alatt történő német deportálások áldozata lett a hatvani zsidóság jelentős része is.²⁰

A háború után a település romokban hevert, így meg kellett szervezni a gazdaság, valamint a társadalmi élet újraindítását.²¹ 1945-ben a Hatvan ismét visszakapta városi rangját.²² Az 1948 és 1956 között kiépült keményvonalas **Rákosi- diktatúra** a városban is érzékeltette a hatását. A vallásellenesség kiemelt hangsúlyt kapott Hatvanban, hiszen a pártállam felszámolta az újhatvani szerzetes közösséget, megszüntették a cserkészmozgalmat, helyette viszont kibontakozott az úttörőmozgalom.²³ A közművelődés kiemelkedő helyszíne a Vörösmarty Művelődési Ház volt. A településen ekkor két mozi is működött, valamint létrehozták a városi Ady Endre Könyvtárat is.²⁴ 1956-ban a városban is voltak megmozdulások a budapesti események hatására.²⁵ A **Kádár- korszakban** a lakosság száma növekedni kezdett és a korszak közepére már elérte a 25.000 fős lélekszámot. A lakosság döntő része az iparban dolgozott, a konzervgyár és a cukorgyár mellett az újonnan létesült üzemekben. A vasút továbbra is kiemelkedő foglalkoztató ágazat maradt. A mezőgazdasági termelés elsősorban a termelészövetkezetben és a Nagygomboson létesített tangazdaságban zajlott. A háztáji gazdálkodás városunkban is elterjedt, több helyen fóliasátrakat húztak fel. Több szocialista lakótelepet és családi házak sokaságát építették fel a város különböző részein. A tehetősebb hatvaniak hétvégi házakat is vásároltak. Megépült az 530 ágyas városi kórház, gyarapodott a

¹³ Újszállási Rác Lajos: Kastély a Zagyva partján. In: Hatvan város és a hatvani Grassalkovich kastély történetével foglalkozó írások szöveggyűjteménye. Hatvan, 2013. 3.o.

¹⁴ Demény Dittel Lajos- Körömi Kázmér: Hatvani képek. „Ismerjen meg a világot” alapítvány. 1.o.

¹⁵ Újszállási Rác Lajos (2013) 14.o.

¹⁶ Németi Gábor: Hatvan város története. Hatvan Város Polgármesteri Hivatala, Hatvan, 2005. 58.o.

¹⁷ Bacsa Tibor: Hatvani Kalendárium 2018. Ady Endre Könyvtár Hatvan, Hatvan. 2018.86.o.

¹⁸ Demény- Dittel Lajos- Kovács Gábor: Szemelvények Hatvan történetéből. Heves Megyei Múzeumi Szervezet, Hatvany Lajos Múzeum, Hatvan, 1993. 5-6.o.

¹⁹ Németi Gábor (2005) 219-221.o.

²⁰ Németi Gábor (2005) 228.o.

²¹ Németi Gábor (2005) 243.o.

²² Németi Gábor- Bacsa Tibor- Dr. Barcza Béla- Hatvani Márk- Kovács János- Nagy Nándor: Hatvani Arcképcsarnok. Hatvan Város Polgármesteri Hivatala, Hatvan, 2007. 47.o.

²³ Németi Gábor (2005) 284- 285.o.

²⁴ Németi Gábor (2005) 307-308.o.

²⁵ Németi Gábor (2005) 318.o.

bölcsődék, az óvodák és az iskolák száma is.²⁶ 1967-ben átadták az újhatvani gimnáziumot.²⁷ Ezen időszakban építették meg a Városi Szabadtéri Színpadot, ahol művészeti csoportok léptek fel legtöbbször. Kisebb civil szervezetek jöttek létre a kultúra ápolása szempontjából, mint például a Naplemente Nyugdíjas Klub. A MÁV Liszt Ferenc Művelődési Házában helyi színjátszócsoporthoz működött. 1974-ben elkezdte működését a Hatvany Lajos Múzeum, amely elsősorban helytörténeti múzeumként funkcionált. 1980-ban megnyílt a Hatvani Galéria, Moldvay Győző közreműködésének köszönhetően, ahol számos kiállítást rendeztek a korszakban, az ország legjelesebb művészeinek a munkáiból.²⁸ A 1970-es évektől számos ismeretterjesztő előadást szervezett a TIT hatvani szervezet.²⁹ /1.sz. melléklet/

II. Ünnepek és ünnepnapok

II.1. Az ünnep, az egyén, és az állam kapcsolata

A különböző ünnepek mind az egyes ember, mind a társadalom életében kiemelkedő szerepet töltenek be. Egyrészt emlékeztetnek valamely múltbeli eseményre, erősítik a közösségi érzést. A **vallási ünnepek** spirituális élményt is nyújtanak.³⁰ Emellett ciklikus ismételtségük miatt nagy szerepet játszanak az évek és maga az idő tagolásában.³¹ Az ünnepnapok az egyes történelmi események megünneplése kapcsán már jellegüknél fogva is jelképes tartalom hordozói. Az **állami ünnepek** az adott politikai rendszer hatalmát és ideológiai nézeteit is képesek alátámasztani.³² A **családi ünnepek** pedig lehetőséget biztosítanak a szűkebb rokonság, illetve a tágabb ismeretségi kör találkozására, ezáltal erősítik a rokoni és társas kapcsolatokat.³³ A legtöbb társadalom igyekszik megteremteni a maga eredet-ünnepeit, amelyeket egy-egy történelmi fordulóponthoz vezetnek vissza. Ezzel szemben a szakrális ünnepek magához a vallás születéséhez kapcsolódó mozzanatokat ünneplik meg. Az ünnepek legfontosabb szerepe az emlékezés, hogy egyes ünnepeink ne vesszenek el az idő homályában.³⁴

Az ünneplés tisztán belső indíttatásból történő, külső hatások, beavatkozásoktól védett kivitelezése magának a szabadságnak a szimbóluma. Az állam ugyan az egyének védelmére jön

²⁶ Németi Gábor (2005) 330-331. o.

²⁷ Németi Gábor (2005) 340. o.

²⁸ Németi Gábor (2005) 352-354. o.

²⁹ Dr. Petheő Károly- Fazakas Zsigmondné- Dr. Kocsári Istvánné: Hatvani Lexikon. Ady Endre Városi Könyvtár, Hatvan, 1996. 372-373.o.

³⁰ Palkó László András: Sírva vigadtunk. Ünnepek és ünneplési szokások Magyarországon az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően. In: Valóság, 2013. 3. sz. 90. o.

³¹ Kapitány Ágnes- Kapitány Gábor: Az ünnep, mint emlékezés és az emlékezés, mint ünnep. In: Jelkép, 2012. 1-4. sz. 95. o.

³² Horváth Attila: A hatalom ünnepe- az ünnep hatalma. In: Jogtörténeti Szemle, 2007. ksz. 42-43. o.

³³ Valuch Tibor (2006) 164.o.

³⁴ Kapitány Ágnes- Kapitány Gábor (2012) 96-99. o.

létre, ugyanakkor legtöbbször éppen az egyéni autonómiát csorbítja a közérdekre hivatkozva. Így van ez a legtöbb ünnepünk esetében is, amely hivatalos keretek között zajlik. Megkülönböztetünk **hivatalos és népi ünneplést**, azonban e két forma sok esetben nem válik élesen szét egymástól.³⁵ A hivatalos ünnepek egy-egy adott állam lakóinak fontosak, hiszen történelmi eseményekre, illetve a közösség és annak hagyományainak kialakulására emlékeztetik az állampolgárokat, vagyis a közösség értékrendjét, összetartozását jelenítik meg.³⁶ A hivatalos ünnepeket erős megtervezettség és szabályozás jellemzi.³⁷ A politikai vezetés meghatározhatja, hogy mit is fejezzen ki az ünnepség, hogy hol tartsák meg és kiknek a részvételével történjen meg. Az államnak hatalmában áll kidolgoznia az ünnep tervszerű lefolyását. A hatalom számára a népi ünneplés vonásai, például a résztvevők önkéntes és egybehangolt viselkedése egyfajta követendő modell. A hivatalos ünnepek szervezésében fontos szerepet játszik a térbeli elrendezés, a helyszín és az idő kiválasztása, az ünnep tömeges vonzerejét növelő intézkedések, a szélsőséges erők elleni biztonság nyújtása, illetve kompromisszumok kialakítása az ünneplők és az ünnepséget szervezők között.³⁸ Azonban a népi ünnepkultúrán belül is folyik egyfajta szabályozás, ezáltal a modern társadalmakban már nincs érintetlen népi ünnepkultúra. Sok tekintetben olyan az államok népi kultúrája, amilyenné a hivatalosság tette és teszi a maga szabályozó eljárásaival. Azonban legtöbbször egymástól függetlenül zajlanak le a népi és a hivatalos ünnepek egy-egy ember életében.³⁹ Zelnik József így ír az ünnepről: *„Eredetileg az ünnep a létezés kozmikus szolidaritása. Nemcsak beszél a létezésről, hanem meg is idézi azt. Felvilágosítja a létezést, hogyan kell léteznie. Az ünnep az első találkozás kollektív emlékezete. Ennek a találkozásnak az emlékeztető forrásaihoz igazán emberhez méltó időnként elmenni.”*⁴⁰

II.2. Ünnepeink és ünnepnapjaink a „puha diktatúra” idején

A II. világháborút követően, az új világnézet itthoni meghonosításának szerves részét képezték az ünnepekhez, az élet fordulóihoz kötődő szokások, szertartások átformálása, a társas érintkezés tereinek és rendjének átalakítása.⁴¹ A legtöbb ünnepet, amely az előző rendszerhez kapcsolódott egyszerűen betiltották, vagy korlátozták.⁴² A világháború előtt a hivatalos ünnepek

³⁵ Hernád Miklós: A szabályozott ünnep. In: Világosság, 1984.7. sz. 424. o.

³⁶ <https://cimboranet.net/tortenetes-tortenelem/5-unnepek-a-kommunizmus-alatt.html> (2023.01.21.)

³⁷ Hernád Miklós (1984) 425-426. o.

³⁸ Hernád Miklós (1984) 427-431. o.

³⁹ Hernád Miklós: Szabályozás, tömegkommunikáció. In: Ünneplő társadalom. Ünnepi viselkedések a mai Magyarországon. Kossuth Kiadó, Bp. 1985.185-221. o.

⁴⁰ Zelnik József: Vissza az ünnepeinkhez. In: Pesti Szalon Könyvkiadó, 1994. 119-120. o.

⁴¹ Valuch Tibor (2006) 152. o.

⁴² <https://cimboranet.net/tortenetes-tortenelem/5-unnepek-a-kommunizmus-alatt.html> (2023.01.21.)

jelentős része vagy egyházi volt, vagy korábbi történelmi eseményekhez kapcsolódott.⁴³ A háború után az egyházi ünnepeket fokozatosan háttérbe szorították,⁴⁴ A hozzájuk kapcsolódó munkaszüneti napokat eltörölték. Előtérbe kerültek a kommunista ideológiával összeegyeztethető ünnepek, vagy éppen új ünnepek honosodtak meg.⁴⁵ A társadalom számára hagyományosnak tekinthető ünnepeket felváltották a történelmi, politikai évfordulók demonstratív ünnepi megmozdulásai. A bensőséges ünnepeket megpróbálták háttérbe szorítani.⁴⁶ Mindemellett az embereket gyakran rákényszerítették arra, hogy munkahelyeikről csoportosan is részt vegyenek egy-egy ünnepen.⁴⁷ 1956-ig úgy és olyan körülmények között ünnepeltek az emberek, ahogyan azt az állam előírta nekik. Valódi reformok ünnepeink esetében csak 1956 után következtek be.⁴⁸ Az enyhülő, új politikai vezetés megengedte, hogy újra ünnepelhetővé váljon a húsvét és a karácsony, emellett megpróbálták a családi lét ünnepeit is „szocialista ruhákba öltöztetni”.⁴⁹

Az **állami ünnepek** tekintetében öt ünnep foglalt el kiemelkedő helyet. Március 15-ét veszélyesen- gyanús ünnepként tartották számon a forradalmi hangvétele miatt és lassan feledendő ünnepé lett. Helyette **március 21-ét** vezették be ünnepként, amely az 1919-es kommün megalakulásának az évfordulója volt.⁵⁰ **Április 4-én** hálát adtak a Szovjetuniónak, amiért „felszabadították” hazánkat a német megszállás alól. 1967-től aztán ezt a három ünnepet összevonták és a Forradalmi Ifjúági Napok keretében a három ünnep közötti időszakot ünnepi programok kapcsolták össze. **Május 1-jén** felvonulással köszöntötték a kommunista munkásmozgalmakat és a „nemzetközi proletariátust”. **Augusztus 20-a** már nem Szent István királyunk és az államalapítás hangsúlyozására épült, hanem az 1949-es szocialista alkotmány ünnepe volt. **November 7-én** pedig a „nagy és dicsőséges” Szovjet-Oroszország születésnapját ünnepelték. Ez az öt nagyünnep és még több kisebb szötte át egy-egy év menetrendjét. A hatalomnak is kifejezetten jó alkalmak voltak ezek saját propagandájuk kifejtésére.⁵¹ Ezek a hivatalos állami ünnepek azonban megkettőződtek a korszakban. Minden ünnepségnak volt egyfajta hivatalos része, amely a megfelelő forgatókönyvi előírások szerint zajlott le, általában a délelőtti órákban. A felvonulások, az integető, mosolygó tömeg és a sajtóban közölt hírek mind

⁴³ Ferge Zsuzsa: Emberi viszonyok és társadalmi értékek. In: Társadalomtudományi Közlemények, 1983. 1. sz. 107. o.

⁴⁴ Fejérdy András: A kollektív és privát ünnepek mesterséges szekularizációja Magyarországon 1945 után. In: Vigília, 2010. 1. szám 60. o.

⁴⁵ Palkó László András (2014) 49. o.

⁴⁶ Valuch Tibor (2001) 260. o.

⁴⁷ <https://cimboranet.net/tortenetes-tortenelem/5-unnep-a-kommunizmus-alatt.html> (2023.01.21.)

⁴⁸ Palkó László András (2014) 50. o.

⁴⁹ Valuch Tibor (2001) 50. o.

⁵⁰ Valuch Tibor (2001) 260-261. o.

⁵¹ Palkó László András (2014) 52. o.

csak a felszín volt, az emberek valós gondolatát az egy- egy ünnephez kapcsolódva nem mutatták meg.⁵² A legtöbb ünnephez, így például május 1-jéhez vagy éppen augusztus 20-ához is tartozott egy úgynevezett második rész is, általában az ünnep délutánján, melynek már nem sok köze volt a délelőtti ünneplés ideológiájához, annál inkább volt köze az ősi, népi ünnepléshez.⁵³ Az ünnepségeknek előkerült a népünnepély jellege és fokozatosan előtérbe került a sör, a virsli, illetve az önfeledt szórakozás. Ehhez az állam is hozzájárult, hiszen látványosabbá, élvezhetőbbé tett egy- egy ünnepet. Ilyen volt például a május 1-jei majális vagy éppen az augusztus 20-ai budapesti légi parádé és tűzijáték is.⁵⁴ Az emberek elkezdtek szeretni ezeket az ünnepeket, sőt várták is, hogy eljőjenek.⁵⁵

A két legfontosabb természeti és egyházi ünnepvel, vagyis a **húsvét**tal és a **karácsonnyal** kapcsolatban is reformokat vezettek be. A húsvétot „*A tavasz és a fiatalság ünnepének*” nevezték. Ebben az időszakban a gyerekeknek különböző sportrendezvényeket, tömegjátékokat és kultúrműsorokat szerveztek, de emellett nem tiltották meg a régi hagyományok felelevenítését sem. (pl. locsolkodás, tojásadás)⁵⁶ A karácsonyt, mint ünnepet már a Rákosi- rendszer alatt átnevezték fenyőfaünnepé.⁵⁷ A kisebb egyházi ünnepeket, mint például a **búcsúkat** gondtalanul át tudták formálni mulatsággá, amely ünnepségek esetében a szakrális értékeket felváltotta az evés, az ivás és a szórakozás.⁵⁸ Az egykori kisebb- nagyobb vallási ünnepek, fokozatosan elvesztették vallási üzenetüket és hagyományaikat.⁵⁹

Összességében tehát elmondható, hogy a világi és az egyházi ünnepek felett továbbra is a pártállam gyakorolt befolyást, az ünnepek elsősorban a propagandáról szóltak és előre megírt forgatókönyvek alapján zajlottak. Azonban megfigyelhető egyfajta engedékenység is a társadalom felé, amely az egész korszakot jellemezte. A hangszerelés tehát más volt, oldottabb keretek között folyt tovább a szocializmus építésének és megszilárdításának a folyamata Kádár János idején.⁶⁰ /12.sz. melléklet/

⁵² Hernádi Miklós (1985) 196-198. o.

⁵³ Hernádi Miklós (1984) 429. o.

⁵⁴ Valuch Tibor (2006) 164.o.

⁵⁵ Hernádi Miklós (1984) 429. o.

⁵⁶ Kalmár Melinda (2014) 161. o.

⁵⁷ Fejérdy András (2010) 61. o.

⁵⁸ Kalmár Melinda (2014) 161. o.

⁵⁹ Bíró Friderika- Für Lajos: Búcsú az ünnepektől. In: Búcsú a parasztságtól. 2. köt. Kairosz Kiadó, Bp. 2013. 316.o.

⁶⁰ Palkó László András (2014) 51. o.

III. Állami ünnepek Hatvanban 1956 és 1989 között

III.1. Helyi ünnepek szervezése⁶¹

Interjú készítettem Tóthpál Jánosnéval (Icuka nénival) a 80-as évekbeli hatvani ünnepek egyik főszervezőjével. Icuka néni az 1970-es években került be a MSZMP Városi Pártbizottságba, mint nőreferens. Ezután 1977-től személyzeti és pártépítési feladatokat látott el. 1980-tól a Propaganda Osztály osztályvezetője lett. 1984-től pedig a városi pártbizottság titkári szerepkörét töltötte be, majd 1988-tól első titkár lett. Már 1980-tól a kulturális propagandáért volt felelős. Szeretett szervezni, tervezni, így nem jelentett neki gondot egy-egy ünnepség megszervezése. **Minden ünnepnek megvolt a maga sémája.** *„Az egyes ünnepeken óraműszerűen mentek a dolgok, szigorú keretek közt.”* A megyei pártbizottságtól kapott utasítások alapján kellett megszervezni az egyes helyi ünnepeket. Az ünnepekről éves vagy féléves **munkatervet** készítettek előre. Mindig a városi pártbizottság szervezte az ünnepeket. Ők írták elő a megyei utasítások alapján a rendezvények menetét és a feladatokat. Ezeket a feladatokat pedig a városi tanácselnök alá tartozó végrehajtó bizottságnak kellett a gyakorlatban megszerveznie. Icuka néni a propagandaosztály vezetőjeként és később titkárként is rendszerint összehívta a városi párttitkárokat és velük egyeztetve adta ki a feladatokat, hogy ki mit és hogyan csináljon, ki miért legyen a felelős. Megpróbált odafigyelni arra is, hogy ki miben jó és olyan munkát ráosztani. Az egyes ünnepeket a **központi városi ünnepeken** kívül minden gyár, üzem és tsz megünnepelte **saját körben**, általában a városi ünnepség előtti napokban. A pártbizottságból mindig megjelent valaki ezeken az ünnepeken, hogy a dolgozók érezzék, nincsenek egyedül. A műsorokat általában az adott intézmény dolgozóinak **művészeti csoportjai** adták. Ilyen volt például a vasutasok esetében a MÁV szimfonikus zenekar. Főleg a 80-as évekre volt jellemző, hogy sok helyi kulturális csoport szerveződött és ezek a csoportok szívesen léptek fel egy-egy ünnepség kapcsán. *„Úgy éreztem, hogy a fellépők boldogok voltak és szívesen adták elő produkcióikat. Egyáltalán nem éreztem azt, hogy ezek a műsorok bármiféle terhet jelentenek számukra.”* A nagy, központi városi ünnepeken is szerepeltek ezek a helyi csoportok. Csak ritkán hívtak meg nevesebb előadóművészeket. *„A korszakban ez nem volt divat, és a városnak nem is volt erre túl sok pénze.”* **Az ünnepek szónokait** általában az utolsó pillanatokban választották ki. Rendszerint olyat hívtak, aki vagy nagy szakértője volt az egyes ünnepeknek, vagy pedig kiemelkedő szerepkört töltött be akár a város, akár a megye életében. A nagy ünnepeket a **Népkertben** tartották (pl. május 1. és augusztus 20.) A megemlékezések elsősorban a **Tanácsköztársaság** és a **Szovjet Hősök**

⁶¹ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

emlékművénél, vagy, ahogyan a helyiek nevezik, a **Fekete- szobornál** zajlottak. Az ünnepekre általában ellátogatott a Lőrinciben lévő orosz laktanyából az ideiglenesen hazánkban állomásozó déli hadseregcsoport parancsnoka is. A városvezetés és az orosz parancsnok között jó kapcsolat alakult ki. Az ünnepek alkalmával a **városi pártbizottság nagytermében** szűk körű megemlékezést tartottak, melyeken kitüntetések adtak át, utána pedig fogadás várta a megjelenteket. *„A vendéglátást nem vitték túlzásba.”* Az ünnepekhez kötődő sportprogramokat elsősorban a népkerti **Kinizsi pályán** rendezték, vagy a MÁV saját kezelésében lévő futballpályáján. A városban elsősorban a futball örvendett nagy népszerűségnek. Az egyes sportrendezvények esetében mindig megtelt a lelátó. *„Összeségében nem történtek nagy változások az ünnepek megszervezésében a 70-es és 80-as években, ugyanakkor a műsorok szemmel láthatóan színvonalasabbak lettek évről évre. Ez elsősorban a sok, helyi kulturális egyesület megalakulásának volt köszönhető. Szerettem szervezni az ünnepeket, és úgy éreztem, hogy a lakosság is élvezte a lazább, nem annyira állami kertek közé szorított ünnepeket. Ilyen volt például a május 1.”* /1., 8. sz. mellékletek/

III.2. A Forradalmi Ifjúsági Napok (FIN) – „Három Tavasz Ünnepe”

III.2.1. Az átértelmezett ünnep- március 15.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emlékezete a magyar történelemben mindig is jelen volt az azóta eltelt években. 1927-ben Gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter közbenjárásával március 15. az 1848-49-es forradalom és szabadságharc hivatalos emléknapja lett. A II. világháború után a kommunista hatalom kiépülésekor párhuzamot vontak 1848 és 1945 között. Révai József, a Magyar Kommunista Párt ideológusa egyenesen *„új szabadságharcnak”* nevezte az 1945-ös eseményeket. Az ünnepet ezután alárendelték a kommunista érdekeknek, újra értelmezték azt.⁶² 1948-ban a forradalom 100. évfordulóját még nagy ünnepségsorozat keretében ünnepelték meg. 1948 után azonban az ünnepet egyre jobban háttérbe szorították, majd végül 1951-ben munkanappá nyilvánították az addig munkaszüneti napként funkcionáló napot, bár az iskolákban szünnapot rendeltek el.⁶³ Az 1956-os események során 1848 emléke vált példaképpé és a függetlenség szimbólumává.⁶⁴ Az 56-os forradalom leverését követően először visszaállították munkaszüneti nappá, de 1957-ben mégiscsak visszafokozták ezt az ünnepet az iskolai szünnapok szintjére.⁶⁵ A rendszer nem hagyhatta figyelmen kívül március 15-ét, úgyhogy 1967-től létrehozták az ún. Forradalmi Ifjúsági Napok című rendezvénysorozatot, amely

⁶² <https://ujkor.hu/content/atpolitizalt-unnep-marcius-15-ei-unnepsegek-1945-es-1989-kozott> (2023.01.31.)

⁶³ <https://cimboranet.net/tortenetes-tortenelem/5-unneppek-a-kommunizmus-alatt.html> (2023.01.21.)

⁶⁴ Horváth Attila (2007) 45. o.

⁶⁵ Palkó László András (2014) 50. o.

összevonta március 15-ét, március 21-ét és április 4-ét. Ezt az időszakot a „*Három Tavasz Ünnepe*nek” is nevezték. Így próbálták március 15-e és a márciusi ifjak szellemiségét tompítani.⁶⁶

Hatvanban odafigyeltek arra, hogy **március 15-ét** hogyan és kik ünnepelethették. Ez egy vezényelt ünnep volt ebben a városban is. Megszabták, hogy kik, hol és mikor koszorúzhatnak, továbbá azt is, hogy kik lehetnek a szónokok és azok mit mondjanak. A koszorúzás általában a Kossuth téren található **1848-as emlékműnél** történt. Legtöbbször egy- egy városi iskola adott műsort, de ezeknek a műsoroknak a tartalma sem lehetett túl radikális.⁶⁷ 1984-ben a KISZ és a Hazafias Népfront Városi Bizottsága szervezte az eseményt. Az ünnepség március 15-én déli 12 órakor kezdődött. Az ünnepség szónoka Fehérné Lovász Mária volt, a Hazafias Népfront Városi Bizottságának a titkára. A Városi Pártbizottságot Tóthpál Jánosné képviselte. Koszorút a KISZ, a HNF és a Fegyveres Erők képviselői helyezhettek el az ünnepség alkalmával. A különböző intézmények küldöttei reggel 10 órától délután 14 óráig helyezhették el a megemlékezés virágait az emlékmű körül. Emellett központilag elrendelték, hogy Hatvan városban és a járásba tartozó községek oktatási intézményeiben gondoskodjanak színvonalas kulturális és sportprogramok megszervezéséről. Ezzel a feladattal Angeli Józsefet, a városi tanács elnökét, valamint Ságiné Szűcs Klárát a Városi KISZ Bizottság titkárát bízták meg.⁶⁸ 1988-ban, közeledve a rendszerváltáshoz, az ünnep estéjén 18 órakor rendezték meg a koszorúzást és fáklyás felvonulást is tartottak a 48-as hősök emlékére.⁶⁹ A korszakban nem volt jellemző, hogy kokárdát tűztek volna az emberek az ünnepség alkalmával, csak egy- két ember kabátján volt látható.⁷⁰ „*Igazából úgy zajlott ez az ünnepség, mint most. Vagyis ma is az iskolák adnak műsort a Kossuth téren, majd megtörténik az emlékmű koszorúzása. Csak ma már szabad emlékeznünk a 48-as hősökre és végre tényleg róluk szólhatnak a műsorok, semmiféle politikai nyomás nincs ezeken a rendezvényeken, tisztán az 1848-as eseményekről és hősökről emlékezhetünk meg.*”⁷¹

/1.,2. sz. melléletek/

III.2.2. A Tanácsköztársaság kikiáltásának az évfordulója – március 21.

A kommunista diktatúra 1949-től egészen 1989-ig, mindvégig történelmi előzményként tekintett az 1919-es Tanácsköztársaság „dicsőséges” 133 napjára.⁷² Ünneppnapnak nyilvánították,

⁶⁶ <https://ujkor.hu/content/atpolitizalt-unnep-marcius-15-ei-unnepsegek-1945-es-1989-kozott> (2023.01.31.)

⁶⁷ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

⁶⁸ MNL- HML- XXXV. 31. i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1984. I. féléli politikai évfordulók megünneplésének tervezete 2. o.

⁶⁹ MNL- HML- XXXV. 31. i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1988. I. féléli politikai évfordulók megünneplésének tervezete 2. o.

⁷⁰ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

⁷¹ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

⁷² Horváth Attila (2007) 45. o.

1967-től pedig a FIN napok részét képezte.⁷³ A megünnepeelt események néhány részletével azonban a kommunista vezetés nehezen tudott elszámolni. Ilyen volt például a Tanácsköztársaság egykori vezetőjének, Kun Bélának a szerepe, így az ő neve sokáig tabunak számított. Helyette az 1919-ben még jelentéktelen szereplőnek számító Rákosi Mátyás és Szamuely Tibor nevét hangoztatták a Tanácsköztársaság kapcsán. 1969-ben azonban Kun Bélát rehabilitálták, miszerint a személyi kultusz áldozata lett, bár konkrétumokat ezzel a megállapítással kapcsolatban sem adtak meg. Akár így, akár úgy március 21-ét egészen 1989-ig meg kellett ünnepelni⁷⁴

Hatvan városában **március 21.** nem volt túl népszerű ünnep. A központi rendezvényt és a koszorúzást a **Tanácsköztársaság emlékműnél** tartották, a Kossuth téren. Ezt az emlékművet 1959. április 4-én avatták fel és a rendszerváltás követően lebontották. A szobornál az ünnepség ideje alatt **díszőrség** volt jelen. Ugyanúgy zajlott ez a rendezvény is, mint a többi ehhez hasonló kötelező állami megemlékezés. Szónoklatokat mondtak és azután koszorúztak az arra kijelölt emberek. Legtöbbször ekkor avatták fel az **ifjúgárdatagokat** is.⁷⁵ Önkéntes alapon 14 éves kortól sokan váltak ifjúgárdistákká. Ez a szervezett a KISZ alá tartozott és a hazafias-honvédelmi nevelést elősegítő testület volt. Szervezeti felépítése pedig katonai alapon működött.⁷⁶ Az ifjúgárdatagok már hetekkel az ünnepség előtt gyakorolták a lépéseket, az indulást és magát az egész ünnepség menetéhez kötődő mozzanatok.⁷⁷ Az ifjúgárdisták ekkor már egyenruhát viseltek, ami egy szürke nadrágból, vagy lányok esetén szoknyából, egy könnyed dzsekiből és egy szürke sapkából állt.⁷⁸ A lakosságnak és az iskoláknak nem tették kötelezővé az ünnepségen való részvételt. Ezzel szemben viszont a különböző szervezeteknek kötelező volt a megjelenés. A kivezényelt résztvevők jelentős részét a különböző munkások tömegei adták, ilyenek voltak például a vasutasok, vagy a munkásőrök⁷⁹ Az ünnepség után a városi pártbizottságon egy szűk körű fogadásra került sor a meghívott díszvendégek részvételével.⁸⁰

/1.,2. sz. melléletek/

⁷³ <https://ujkor.hu/content/atpolitizalt-unnep-marcius-15-ei-unnepsegek-1945-es-1989-kozott> (2023.01.31.)

⁷⁴ Horváth Attila (2007) 45. o.

⁷⁵ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

⁷⁶ <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=16887&pIdx=2> (2023.01.31.)

⁷⁷ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

⁷⁸ Szelei Lászlóval készült interjú alapján (2023.01.24.)

⁷⁹ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

⁸⁰ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

III.2.3. „Április 4-ről szóljon az ének!”

A FIN napok harmadik ünnepe április 4. volt, hazánk „**felszabadulásának**” a napja.⁸¹ Az Elnöki Tanács 1950-ben ezt a napot nyilvánította hazánk legnagyobb nemzeti ünnepének.⁸² Az 1956-os forradalom után az MSZMP elrendelte az ünnep szolidabb keretek között történő megünneplését, így például eltörölték a kötelező április 4-ei felvonulásokat.⁸³

Április 4-e városunkban is a „*Három Tavasz Ünnepe*hez” kapcsolódott. Ez volt a FIN napok kicsúcsosodása. A város emiatt kiemelkedő hangsúlyt fektetett erre az ünnepre.⁸⁴ 1959-ben nagyszabású rendezvényt tartottak ezen a napon Hatvanban, hiszen ekkor adták át az 1919-es Tanácsköztársaság emlékművet. Ezen a napon **zenés ébresztővel** köszöntötték a lakosságot. Kilenc órakor a Városi Tanács épülete előtti téren gyűltek össze az érdeklődők a szoboravatóra. Tíz órakor már több ezres tömeg látta, ahogy a felszabadulási staféta befut a Fő térre. A szovjet és a magyar himnusz, valamint díszlövések kíséretében megkoszorúzták a Szovjet Hősök emlékművét, az ún. Fekete- szobrot a tér másik oldalán. Az ünnepséget azonban rendhagyó módon ekkor nem itt tartották, hanem a még leleplezés előtt álló Tanácsköztársaság emlékműnél. Az emlékmű előtti emelvényen foglalt helyet az elnökség, vagyis a megye, a járás, illetve a város vezetői, illetve az 1919-ben áldozatul esett „hősök” leszármazottjai, illetve veterán katonák. Az ünnepi beszédet Putnoki László, a Heves megyei pártbizottság első titkára mondta. Beszédében elsősorban az 1919-es Tanácsköztársaság nagyságát hangsúlyozta ki. Putnoki elvtárs beszéde után pedig leleplezték az új szobort. Az emlékműre ezután a résztvevők virágokat helyeztek el.⁸⁵ Az 1984. évi MSZMP Hatvan Város Pártbizottságának **határozatában** olvashatunk arról, hogy mit is kellett tenni az ünnepség előkészületei során. A díszünnepséget a helyi hagyományok figyelembevételével kellett megtartani, vagyis nem nagyon térhettek el az előző évekhez képest a szervezők. Előírták azt is, hogy kik vegyenek részt a városi megemlékezésen és kik koszorúzzanak. Az üzemeknek, hivataloknak és a különböző intézményeknek meghagyták, hogy külön is emlékezzenek meg. Ezeknek a megemlékezéseknek az időpontját azonban be kellett jelenteni a városi pártbizottságnál és ők igény esetén még előadót is biztosítottak a rendezvényre. Az ünnep alkalmából rendbe kellett tenni a Szovjet Hősi emlékmű környékét, valamint a temetőben található szovjet katona sírokat. A határozat továbbá arról is rendelkezik, hogy a lakóházakat, közintézményeket és üzemeket lehetőség szerint ünnepi alkalomhoz méltóan

⁸¹ <https://ujkor.hu/content/atpolitizalt-unnep-marcius-15-ei-unnepsegek-1945-es-1989-kozott> (2023.01.31.)

⁸² Palkó László András (2013) 91. o.

⁸³ Palkó László András (2013) 98. o.

⁸⁴ Kocsis Istvánval készült interjú alapján (2023.01.19.)

⁸⁵ Heves Megyei Népújság 1959.04.07. 3. o.

díszítsék fel.⁸⁶ A koszorúzás és a városi ünnepség előtt a városi pártbizottság nagytermében szűk körű ünnepséget, majd ezt követően fogadást tartottak. Ide körülbelül 10-12 fő volt hivatalos. Ők elsősorban a megyei díszvendégek, illetve a hazánkban ideiglenesen állomásozó déli hadseregcsoport képviselői voltak. Ezen a ünnepségen adtak át több, az ünnephez kapcsolódó kitüntetések is. A belső, szűk körű fogadás után a vendégek kivonultak a koszorúzás színhelyére.⁸⁷ A koszorúzást mindig az 1945-ben átadott⁸⁸ szovjet emlékműnél tartották. Itt történt a központi ünnepség is, amelyre a lakosság is kivonulhatott. A szobrot rendszerint a tömeg körbeállta.⁸⁹ A szobor mellett egy magyar és egy orosz katona díszőrséget állt az egész nap folyamán, bizonyos időközönként váltották egymást.⁹⁰ Az MSZMP hatvani bizottságának tagjai a korszakban többször rendeztek ünnepi nagygyűlést is, általában a felszabadulás napja előtti estén. Ezeknek a rendezvényeknek legtöbbször a **Vörösmarty Mihály Kultúrház** adott otthont. Általában bensőséges, megemlékező műsort tartottak, itt kommunista ideológiával átszőtt beszédek hangzottak el, melyekben április 4. jelentőségét hangsúlyozták a szónokok. Ezután pedig a helyi szervezetek közreműködésével kulturális műsorra került sor.⁹¹ Április 4. ünnepét a közintézményeknek is meg kellett tartani. Minden iskola egy-egy osztálya vagy évfolyama ünnepi műsorról készült diáktársai számára.⁹² „*A műsort sok-sok, teljes erőbedobással lezajló próbák előzték meg. Mindenki a legjobb tudását igyekezett fítogatni. Igaz néha „bolondos” próbák is voltak, amelyeken többet nevtünk, mint próbáltunk. Az előadás napja április elsejére esett. / Itt jegyzendő meg, hogy ez a nap ún. bolondok napja./ Sikerünk volt. Mindenki megtapsolt minket. A tanárok, és tanárnők bizony meg is hatódtak előadásunk végén...*”⁹³ olvasható ez a beszámoló a 3. Számú Általános Iskola 1988-as megemlékezéséről egy rajnaplóban. A diákok tehát egészen más hangulatban készültek erre az ünnepségre, mint a hivatalos pártbizottság. Április 4. azonban az iskolai műsorokon túl más programot is tartogatott a gyerekek számára. Hagyományossá vált ugyanis, hogy április 4.-én megrendezték az iskolák között az ún. „*Felszabadulási váltófutóverseny*”.⁹⁴ Ezen a versenyen különböző korosztályú váltók indultak és a város valamennyi iskolája képviseltette magát. Az indulási helyszín a korszak alatt többször is változott, de a befutó mindig a szovjet emlékműnél volt, ahol az

⁸⁶ MNL- HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. A közművelődési intézmények 1984. I. félévi rendezvényterve. 4-5. o.

⁸⁷ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

⁸⁸ Bacsa Tibor: Hatvani Kalendárium 1999. Biztatás Társadalomfejlesztés és Kulturális Alapítvány, 1999. 157. o.

⁸⁹ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

⁹⁰ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

⁹¹ Heves Megyei Népújság 1963.04.06. 3. o.; 1958.04.01. 3. o.

⁹² Kovács Jánossal készült interjú alapján (2023.01.21.)

⁹³ Hatvani 3. Számú Általános Iskola, Farkas Imre raj naplója. 1988.

⁹⁴ Kovács Jánossal készült interjú alapján (2023.01.21.)

ünnepséget és a koszorúzást is tartották.⁹⁵ A rendszerváltás után egy ideig ez a hagyomány még megmaradt a városban, csak mivel április 4. nem volt többé ünnep, így a váltófutást március 15-én rendezték meg.⁹⁶ /1., 2. sz. mellékletek/

III.3. „Ha hűvös volt is, a majális az akkor is -majális...”⁹⁷- május 1.

Május 1. több szempontból is ünnepnek számított. Egyfelől katolikus ünnepnek is, mivel ezen a napon emlékezik a katolikus egyház Jézus nevelőapájára, Szent Józsefre. Másrészt a nemzetközi munkásmozgalom által kiharcolt ünnep is volt, emlékezve az 1800-as években az USA-ban történt, 8 órás munkanap bevezetéséért kitörő tiltakozások közben kialakult rendőri túlkapások áldozataira.⁹⁸ 1949-től kezdve május 1. munkaszüneti nappá és állami ünneppé vált Magyarországon is.⁹⁹ Az országban ez az ünnep volt a legnagyobb embertömeget megmozgató politikai ünnep. Hagyományos tartalma mellett kiváló alkalmat jelentett az állami propaganda népszerűsítésére, hiszen a kötelező felvonulások és műsorok kapcsán megjelentek a párt befolyását növelő és ideológiai tartalommal átítatott transzparenszek, jelmondatok és jelvények.¹⁰⁰ A **délelőtti ünnepségnél** a rendszer által elvárt keretek között zajlottak az események. A **délutáni ünnepség** azonban szabadabb keretek között folyt. Az ünneplők parkokban, ligetekben ünnepeltek tovább gondtalanul és a vezetők egy része is elvegyült az ünneplő tömegben. Országszerte rendeztek tűzijátékokat, a falvak pedig ünnepi arculatban pompáztak és sok helyen zenés ébresztőre keltek reggel a lakosok.¹⁰¹ Ez volt az az ünnep, amelyekre a legkevésbé kellett ösztönözni a lakosságot, hogy részt vegyen rajta. A majális, a lacikonyha, a sörözés és a szórakozás mindenkinek tetszett. A rendszerváltás után május elseje, mint ünnep továbbra is jelentős, a felvonulások ugyan eltűntek, de a majális megmaradt.¹⁰²

Hatvanban is a legnagyobb tömeget csalogató rendezvénynek a **munka ünnepe** számított. A többi városhoz hasonlóan az ünnep menetrendjét itt is jó előre meghatározták, és a délelőtti, kötelező **felvonulásra**, valamint a délutáni, fesztelenebb **majálisra** lehetett kettéosztani.¹⁰³ Már az ünnepség előtti napokban általában kicsinosították a várost, és sok helyre virágokat ültettek elsősorban a felvonulás útvonala mentén. Május 1-jén reggel a lakosságot általában zenés ébresztővel keltették, majd minden dolgozónak be kellett mennie a saját üzemébe, ahonnan közösen indultak el a felvonulás gyülekező pontjára, a Tanácsháza elé. Ott gyülekezett minden

⁹⁵ Heves Megyei Népújság 1968.04.03. 5.o.; 1959.04.04. 8. o.

⁹⁶ Kovács Jánossal készült interjú alapján (2023.01.21.)

⁹⁷ Heves Megyei Népújság 1984.05.03. 3.o.

⁹⁸ Horváth Attila (2007) 47. o.

⁹⁹ Palkó László András (2013) 91. o.

¹⁰⁰ Szabó Róbert: Jelszavak, politika, ünnepek. In: História, 1987. 5-6. sz. 15..o.

¹⁰¹ Kalmár Melinda (2014) 162-163. o.

¹⁰² <https://cimboranet.net/tortenetes-tortenelem/5-unnepek-a-kommunizmus-alatt.html> (2023.01.21.)

¹⁰³ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19)

városi üzem, termelészövetkezet és iskola, és várták a 9 órát, hogy elkezdődhessen a felvonulás. A különböző intézmények mindig jól megkülönböztethető öltözékben vonultak, és a transzparensaik, jelképeik is jól elkülönültek egymástól. A cukorgyári dolgozók például fehér köpenyt és fehér kendőt viseltek, úgy néztek ki, mint az orvosok. A pékek pékruhában vonultak, sapkával a fejükön és a transzparensaik egy-egy pékáru (pl. kifli) volt látható. Az Aranyfácán konzervgyár pedig a vállalat emblémájának számító fáciát jelenítette meg a felvonuláson. Nem volt ritka, hogy egy-egy intézmény feldíszített platóskocsival vonult fel. Volt olyan kocsi, amelynek a platóján élő zene is volt. Egyik évben például cigányzenészek hegedültek a kocsi tetején. Emellett honvédségi járműveket is felvonultattak a fegyveres erők. A térségből számos kistelepülés vagy éppen falu képviseltette magát egy-egy táncsoporttal. A boldogi asszonyok például a falujukra jellemző népviseletben vonultak fel.¹⁰⁴ 1958-ban a felvonulást versenyszerűen hirdettek meg, és a felvonuló csoportok közül a három legjobbat még díjazták is. Az akkor még egységes Konzerv- és cukorgyár csoportja nyerte el az elsőnek járó kitüntetését.¹⁰⁵ A menet a **Lenin tér** felől indulva (mai Erzsébet tér), a **Vörös Hadsereg útján** haladt végig. A **tribün**, ahol helyet foglalt az elnökség, a plébánia mellett állt. A díszvendégek között egy-egy üzem kiváló dolgozója, és népviseleti ruhába öltözött hölgyek is helyet kaptak. A menet elhaladt a tribünről és a járdákról integető tömeg előtt, majd végighalad a mai Grassalkovich úton, átvonultak a Zagyva- hídon és úgy érkezett meg a Népkertbe, ahol a felvonulók a **Szabadtéri Színpadon** adtak elő különböző műsorokat.¹⁰⁶ *Sokan azonban, miután elhaladtak a tribün előtt, a Népkertig vezető úton szép lassan „leléptek” a felvonulók közül. Nem volt nehéz dolguk, hiszen a menet útvonalán rengeteg ember figyelte a felvonulást, így könnyű volt elvegyülni.*¹⁰⁷ A népkerti Szabadtéri Színpadon hosszú asztal volt felállítva az ún. „elitnek”. Itt foglaltak helyet a meghívott vendégek és a város kiemelkedő személyiségei is. Minden évben más és más valaki volt az ünnep szónoka. A Szabadtéri Színpadon zajló műsor általában hosszú volt, nem volt konkrétan megszabva az időtartama. A műsor végeztével a „vezérkarnak” nem volt szabad elmennie, hanem el kellett vegyülnie a lakossággal. A délelőtti hivatalos ünnepség általában egy szűk körű fogadással ért véget a városi politikai bizottság vagy a városi tanács nagytermében. Délután megkezdődött az ünnep kötetlenebb része, a majális. A Népkertben különböző sátrak voltak felállítva. A dolgozók virsli-, és sörjegyet kaptak a Munka ünnepének alkalmával. Ezeket a jegyeket az egyes sátraknál tudták beváltani ingyenes sörre és virsli-re. Vurstli hangulat volt, hiszen a gyerekek szórakoztatására is gondolva különböző sergők voltak

¹⁰⁴ Kovács Jánosnéval készült interjú alapján (2023.01.22.)

¹⁰⁵ Heves Megyei Népújság 1958.05.06. 1. o.

¹⁰⁶ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

¹⁰⁷ Kovács Jánosnéval készült interjú alapján (2023.01.22.)

felállítva a helyszínen. A 80-as évektől kezdve pedig főzőversenyt is rendeztek az ünnepség délutáni részén. A Városi Könyvtár felhívására öt fős csapatok jelentkezhettek, hogy a helyszínen megfőzzenek egy általuk választott ételt. Ezeket az ételeket zsűrizték is, majd a zsűrizés után a csapat vagy elfogyasztotta, vagy pedig eladták az ünneplőknek a főztjüket. A „vezérkar” pedig a Népkertben található az **Aranyfácán étterembe** szivárgott el ezidőtájt.¹⁰⁸ Eközben a Szabadtéri Színpadon folyamatosan váltották egymást a fellépők. Különböző néptáncosok, kórusok léptek fel. A hatvaniak jól érezték magukat ezen a napon, és ez volt talán az egyetlen ünnep, amelyre tényleg szívesen mentek ki. Talán ennek is köszönhető, hogy a Népkertben a mai napig népszerűek a majális rendezvényei.¹⁰⁹ / 1., 3. sz. mellékletek/

III.4. A kommunista alkotmány és az új kenyér ünnepe – Augusztus 20.

Augusztus 20. tartalma az évszázadok alatt igen sokrétű lett. Nemzeti, állami és egyben vallási ünnep is volt. Állami tekintetben elsősorban **Szent Istvánra, államalapító királyunkra** emlékeztek. Vallási értelemben elsősorban a katolikus egyház szemszögéből beszélhetünk, hiszen számukra István király Magyarország védőszentjének, illetve az ország keresztény hitre térítőjének az ünnepe ez. Az ünnep **egyházi és világi tartalma** a történelem során elválaszthatatlanná vált. Ez az ünnep az ország egyik legrégebbi ünnepe is.¹¹⁰ 1945 után a kommunista vezetés úgy vélte, hogy ezt a nemzeti, vallási és állami nagyünnepet nem tudja egyik napról a másikra felszámolni, ezért óvatosan nyúlt hozzá. Először 1948-ban a hagyományos Szent Jobb körmenetet betiltották, majd, hogy magát az ünnepet is átalakítsák, eltörölték államalapítónk „Szent” jelzőjét és az „új kenyér” kapott fokozatosan nagyobb hangsúlyt.¹¹¹ 1949-től pedig a szovjet mintára készült „Rákosi adta alkotmány” ünnepe lett.¹¹² Így vált a korszakban ez az ünnep Szent István és az államalapítás ünnepéből az **új kenyér és a proletárdiktatúra alkotmányának napjává**.¹¹³

„Augusztus 20. Hatvanban is úgy zajlott, mint bármelyik másik városban. Ez volt a „legképmutatóbb ünnep”. Teljesen átszabták, eredeti funkcióit elvették.”¹¹⁴ Szokásos módon, ilyenkor is az ünnep előtti napokban az üzemek, a gyárak és a téeszek kisebb összejöveteleket tartottak, emlékezve az alkotmányunkra. A lakosságot rendszerint ezen a napon is zenés ébresztővel keltették.¹¹⁵ A városban ennek az ünnepnek is a központi helye a népkerti Szabadtéri

¹⁰⁸ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

¹⁰⁹ Kovács Jánosnéval készült interjú alapján (2023.01.22.)

¹¹⁰ <https://ujkor.hu/content/augusztus-20-jelentesvaltozasai-az-unnep-tortenete-1038-tol-napjainkig> (2023.01.31.)

¹¹¹ Horváth Attila (2007) 47. o.

¹¹² Szabó Róbert (1987) 16. o.

¹¹³ Horváth Attila (2007) 47. o.

¹¹⁴ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

¹¹⁵ Heves Megyei Népújság 1958.08.22. 1. o.; 1963.08.22. 3. o.

Színpad volt. Augusztus 20-ára mindig átfestették a színpadot, megpróbálták az állagát javítani. A párttagoknak, illetve a meghívott vendégeknek kötelező volt a részvétel. Az ünnepségen általában a helyi tsz vezetője átadott egy nemzeti színű szalaggal átkötött kenyeret a díszvendégeknek, illetve a különböző üzemek dolgozóinak, ezzel is szimbolizálva a munkás-paraszt szövetséget. Miután a hivatalos rész, vagyis a központi ünnepség véget ért, a párttagok, amint lehetett eltűntek, alig várták, hogy vége legyen a rendezvényeknek. Az egész ünnepség nagyon hasonlított május 1-jére, hiszen ugyanúgy lehetett sört inni a sátrakban, koncertek voltak délután a színpadon, körhinta és egyéb játéklehetőség is adott volt a gyermekek számára.¹¹⁶ A napot pedig legtöbbször zenés- táncos utcabál zárta, mely sokszor éjfélig is elhúzódott.¹¹⁷ Az egyik legnagyobb ünnepséget 1967-ben tartották a városban. Ekkor fővárosi művészeket hívtak meg vendégszerepelni. Ők egy különleges divatbemutatót adtak elő. Ekkor a Népkertben körülbelül 3000 ember volt kint a délelőtti rendezvényen, legalábbis a korabeli sajtó alapján. A díszemelőnyen többek között helyet foglalt dr. Szatmáry Nagy Imre, a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának titkára, aki ünnepi beszédében kiemelte az alkotmányának a jelentőségét és értékét, valamint gazdasági és külpolitikai témáról is értekezett. Ezután Rabecz Lajos, a hatvani Lenin Tsz elnöke átnyújtott egy nemzeti színű szalaggal átkötött kenyeret Szatmáry Nagy Imrének. Ez az ünnepség a munkás- paraszt találkozáson kívül szövetkezeti ünnepség is volt. A délután folyamán fellépett a színpadon többek között a városi Irodalmi Színpad, valamint a hatvani Tűzmadár tánczenekar. A Kinizsi sportpályán pedig a MHS modellezők bemutatóját tekinthették meg az érdeklődők. A napot itt is éjfélig tartó szabadtéri bál koronázta meg. Olyan népszerű volt ez a rendezvény ekkor, hogy sokan más településekről is érkeztek autóbusszal vagy éppen teherautóval.¹¹⁸ Az 1980-as években augusztus 20. már nem volt olyan nagy jelentőségű ünnep a városban, mint máshol. A szervezők nem fektettek akkora hangsúlyt ekkor már ennek az ünnepségnek a megszervezésére. A legnagyobb probléma az volt, hogy ekkor ment el a legtöbb ember nyaralni, így fellépőket sem tudtak annyira hívni és maguk az ünneplők sem voltak olyan sokan, mint mondjuk május 1-jén. A rendszerváltást követően az ünnep átértékelődött és népi ünnepéjé jellegetően népszerűbbé vált a városban.¹¹⁹

/1., 4. sz. mellékletek/

III.5. „A világtörténelem legnagyobb fordulópontjának” az ünnepe – november 7.

Az összes kommunista berendezkedésű országnak az egyik legkiemelkedőbb ünnepe november 7. volt, ugyanis ezen a napon emlékeztek a Nagy Októberi Szocialista

¹¹⁶ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

¹¹⁷ Heves Megyei Népújság, 1957.08.22. 3.o.; 1963.08.22. 3. o.

¹¹⁸ Heves Megyei Népújság 1967.08.22. 1. o.

¹¹⁹ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2022.02.01.)

Forradalomra.¹²⁰ Magyarországon már 1950-ben állami ünneppé nyilvánították.¹²¹ Szakasits Árpád köztársasági elnök így nyilatkozott az ünnepnapról: „*Méltóak akarunk lenni a Szovjetunió barátságára, magunkévá akarjuk tenni a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eszméjét és követni akarjuk a hős szovjet nép példáját a munkában, a szocializmus építésében.*”¹²²

November 7. volt városunkban május . után a második legnagyobb ünnep. Több orosz vendéget is meghívtak a lőrinci laktanyából, illetve a megyei pártvezetésből.¹²³ A Kossuth téri Szovjet Hősi emlékműnél koszorúzást tartottak minden évben. Itt beszédek hangzottak el, amelyekben a **Nagy Októberi Szocialista Forradalmat** éltették a szónokok. A beszédek után következett a koszorúzás, ahol különböző pártok, intézmények, üzemek helyezték el az emlékezés koszorúit. Az ünnepségeken mindig volt egy fűvószzenekar, hogy ünnepélyesebbé tegye a rendezvényt. Általában a Városi Zeneiskola igazgatójának kellett összeállítani a zenekart, akik mozgalmi dalokat, vagy éppen Mozart művei közül játszottak el egy- egy darabot. Az 50-es évek végén nem volt ritka egyébként az sem városunkban, hogy az ünnep kapcsán a városi diákság **fáklyás felvonulást** szervezett, így is emelve az ünnep fényét és hangulatát.¹²⁴ A rendezvény után a lakosság hazament, a párttagok, illetve a kiemelkedő vendégek a közeli pártbizottság épületébe mentek át ünnepi ebédre. A fogadásokon a pohárköszöntők alatt tovább folyt a **szocialista ideológiai tartalommal** átíratott beszédek sora.¹²⁵ A koszorúzást általában ünnepi gyűlés előzte meg, amely helyszíne sok esetben a Vörösmarty Művelődési Ház, vagy éppen a MÁV kultúrotthon volt.¹²⁶ 1977-ben azonban a hatvani sportcsarnokban rendezték meg az ünnepséget. Ez alkalomból Patkó Imre, a városi tanács elnöke köszöntötte a résztvevőket, majd Szokodi Ferenc, a városi pártbizottság első titkára mondott ünnepi beszédet. Ezt kultúrműsor követte, amelyet csaknem másfél ezer fő nézett végig. Fellépett többek között a Hatvani Kamarazenekar Világi István vezényletével, az Ady Endre Könyvtár irodalmi színpada, illetve a Bajza József Gimnázium és Szakközépiskola leánykara.¹²⁷ Az 1980-as években, az ünnephez kapcsolódóan már a különböző helyi, kulturális intézmények szerveztek programokat a fiatalság részére. Ilyen volt például az orosz nyelvű vers- és prózamondó verseny, valamint a „*Tudtad-e?*” címen futó játékos könyvismereti és könyvtárhasználati órák tanulócsoportoknak.¹²⁸ Ahogyan a többi ünnepen, úgy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom

¹²⁰ <https://cimboranet.net/tortenetes-tortenelem/5-unnepek-a-kommunizmus-alatt.html>(2023.01.21)

¹²¹ Horváth Attila (2007) 48. o.

¹²² Szabó Róbert (1987) 16. o.

¹²³ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹²⁴ Heves Megyei Népújság 1959.11.08. 1.o.; 1957.11.09. 1. o.

¹²⁵ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

¹²⁶ Heves Megyei Népújság 1964.11.10., 2. o.; 1967.11.08., 6. o.

¹²⁷ Heves Megyei Népújság 1977.11.09. 1. o.

¹²⁸ MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. A közművelődési intézmények 1982. II. félévi rendezvényterve. 2. o.

ünnepén sem maradhettek el a különböző sportrendezvények. 1984. november 7-én ún. „*Hatvani Kupár*” rendeztek, amely több sportágra is kiterjedő rendezvénysorozat volt. Ennek keretében asztalitenisz bajnokságot szerveztek a sportcsarnokban, sakk emlékversenyt a cukorgyári művelődési házban és légpuskalövészetet a 3. Számú Általános Iskola udvarán. A program főszervezője Pádár Béla a Városi Testnevelési és Sportosztály vezetője volt.¹²⁹ /1., 5. sz. mellékletek/

III.6. Egyéb állami irányítású ünnepek Hatvanban

A **Nemzetközi Nőnap** megünneplése és jelentőségének hangsúlyozása azért volt fontos a rendszerben, hogy új nőideált teremtsenek, a dolgozó nő ideálját. A hagyományos női szerep a háztartásbeli teendőkre és a gyermeknevelésre korlátozta a legtöbb esetben az nőket. Ezzel szemben a szocialista rendszerben egész másképp álltak a vezetők ehhez a kérdéshez. „*A Nemzetközi Nőnap előkészületeit fel kell használni arra, hogy fokozódjék a magyar nők aktivitása a gazdasági, politikai és kulturális élet minden területén, és ezáltal is növekedjék a nők társadalmi megbecsülése*”.¹³⁰ /1., 7. sz. mellékletek/

Hatvanban is köszöntötték a hölgyeket ezen a napon. A városi pártbizottság tagjai ilyenkor rendszerint ellátogattak egy-egy üzembe, gyárba és tsz-be, hogy ott köszöntsék a nőket. Legtöbb esetben virágcsokorral kedveskedtek nekik. Emellett többször rendeztek a Vörösmarty Kultúrotthonban kulturális műsort is a hölgyek tiszteletére.¹³¹ A Nemzetközi Nőnapon a különböző munkahelyeken, sőt még a lakóterületeken is rendeztek maguknak ünnepeket.¹³² A munkahelyi rendezvényeken került sor a különböző díjak, kitüntetések és jutalmak átadására is, amelyeket egy-egy kiválóan dolgozó nő érdemelhetett ki.¹³³

Hatvanban a nagy ünnepeken túl, több más kisebb ünnepről is megemlékeztek. A település április 22-én rendszerint megemlékezett a Szovjetunió „dicső” megalapítójának, **Leninnek a születésnapjáról**. Az ünnepségen általában csak a propagandistáknak, illetve a vitakörvezetőknek kellett résztvenniük, meg persze az MSZMP hatvani képviselőjének. Ezt az ünnepeket is a városi pártbizottság székházában rendezték meg. 1984-ben, az akkori városi titkár Tóthpál Jánosné tartotta a megemlékezést,¹³⁴ 1988-ban pedig Dr. Vassas Joachim, az

¹²⁹ MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. A közművelődési intézmények 1985. évi rendezvényterve. 6. o.

¹³⁰ Schmidt Mária: Ellentmondásos szerepvállalások, nők az államszocializmusban. In: Acta Sociologica, 2005.1. sz. 70. o.

¹³¹ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹³² MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1984. I. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 1. o.

¹³³ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹³⁴ MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1984. I. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 5. o.

MSZMP Heves megyei Bizottság Oktatási Igazgatóság igazgatója volt a meghívott előadó. Ezen az ünnepségen került sor rendszerint a kiváló agitációs és propagandamunkát végző személyek megjutalmazására.¹³⁵

Szeptember 29-én rendszerint Hatvanban is megtartották a **Fegyveres Erők Napját**. Ilyenkor a városi pártbizottság képviselőjét fogadták a Magyar Néphadsereg helyi alakulatai.¹³⁶ Az ünnepség helyszíne a Hatvanhoz tartozó, nagygombosi laktanya volt. Itt tartották a megemlékezést. Élő zene szólt, az egész ünnepség alatt különböző indulókat játszottak. Ekkor történt a kiemelkedő katonai szolgálatot teljesítő katonák kitüntetése is. Miután a város és a katonaság között szoros együttműködés volt a korszakban, így szívesen látták vendégül a pártbizottság tagjait ezen a rendezvényen.¹³⁷ 1984-ben a MSZMP Hatvan Város Pártbizottságának határozata előírta, hogy a hatvani iskolákban is meg kell ünnepelni ezt a napot. Az iskolákban honvédelmi bemutatókat és vetélkedőket kellett szervezni. Az iskolák nevelőtestülete, valamint a KISZ szervezetei is segítettek a méltó megemlékezés kapcsán, hogy *„ezzel is segítsék a szocialista hazafiságra, proletárinternacionalizmusra nevelést.”*¹³⁸

IV. „Mint a mókus fenn a fán...” – kisdobos és úttörőavatás

A kommunista rendszerben nagy hangsúlyt fektettek az ifjúság nevelésére is. 1946-ban megalakult a **Magyar Úttörők Szövetsége**, melybe minden általános iskolásnak kötelező volt belépnie. A 2-4. osztályos tanulók voltak a **kisdobosok**, az 5-8. osztályos tanulók pedig az **úttörők**. Az úttörőknek egyenruhájuk volt, amely az összetartozást és az egységet szimbolizálta. A kék a kisdobosok színe volt, míg a piros az úttörőké.¹³⁹ A kisdobos, valamint az úttörő élet után, a középfokú tanulmányai alatt válhatott valaki KISZ taggá, de ez nem volt kötelező, csak önkéntes alapú. A KISZ- tagsággal ugyanakkor jelentős előnyökre tehetett szert az illető, hiszen figyelembe vették tagságát a továbbtanulásnál, illetve a karrierépítésében is elősegítette a tagot.¹⁴⁰ Sokan úgy tartották a pártállami rendszerben, hogy a gyermekek minden korosztályára kiterjedő ifjúsági rendszer elsődleges célja a párthoz való hűségre nevelés. Ennek ellenére a

¹³⁵ MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1988. I. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 5. o.

¹³⁶ MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1982. II. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 2. o.

¹³⁷ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹³⁸ MNL- HML- XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1984. II. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 2. o.

¹³⁹ <https://tuztoronyhaz.hu/uttoro-kisdobos-retro-anna.html> (2023.01.31.)

¹⁴⁰ <https://behir.hu/a-nap-sztorija-a-kisz-tortenete> (2023.01.31.)

gyermek többsége semmiféle ideológiai nyomást nem érzett. Legtöbben szép emlékekkel gondolnak vissza úttörő és kisdobos éveikre.¹⁴¹

Hatvanban is, ahogyan más városban is a **kisdobos és az úttörőavatás** valamely nagyobb rendezvény része volt. Általában a FIN napokhoz volt kötve a 70-es években. Az avatást így a legtöbb esetben szép tavaszi időjárásban tudták megtartani. A városban eleinte a központi ünnepségnek a színhelye a Szabadtéri Színpad volt a **Népkertben**. Minden iskola egységes keretek között indult el, a saját iskolájából a Népkertbe. Minden **őrs** vagy **raj** vitte a saját zászlóját, úgy vonultak ki. A parkban történt az avatás, ahol a szülők is jelen lehettek. Az ünnepséget felszólalások kísérték a KISZ-es fiatalok részéről. Ezután a kisdobosok felesküdtek a **kisdobosok 6 pontjára**, az úttörők pedig az **úttörők 12 pontjára**. Ezután történt meg maga az avatás. Úttörők esetében úgynevezett **avatószülő** kötötte fel a piros nyakkendőt. Az avatószülő általában a család közeli ismerőse volt. Kovács Jánosnak például egykori óvónője, Kopka Anna kötötte fel az úttörő nyakkendőjét- derült ki a vele készített interjúból. Szerinte a ceremóniának ezen része nagyban hasonlított az egyházban történő bérmálkozáshoz, hiszen ott is hasonló szisztéma szerint működnek a dolgok, csak ott nem avatószülő van, hanem bérmaszülő. Maga az egész rendezvény nagyon ünnepélyes keretek között zajlott, ezért is emlékeznek rá vissza olyan szívesen az egykori úttörők, ugyanis az ő életükben ez igenis nagy dolognak számított. Valami különleges érzés töltötte el őket, amikor kisdobossá, vagy éppen úttörővé váltak.¹⁴² Ezt érezte Huczka Lászlóné (Ágota néni) is, akit 1967-ben avattak kisdobossá. Számára ez sokkal fontosabb volt, mint az úttörőavatás, hiszen ez volt az első ilyen típusú rendezvény. Büszkeség töltötte el, amikor megkapta az egyik úttörőtől a kisdobosnyakkendőjét. A rendezvényen több családtagja is részt vett, majd az ünnepség után a Rózsa cukrászdába mentek megünnepelni egy sütemény mellett a kisdobossá avatását. Szép emlékként él benne ez az esemény.¹⁴³

Az 1980-as években megszűntek a központilag szervezett úttörő és kisdobosavatások a városban. Minden iskola „házon belül” rendezett avatóünnepséget.¹⁴⁴ A 3. Számú Általános Iskolában 1986-ban történt úttörőavatás minden mozzanatát feljegyezték egy rajnaplóban. *„Az úttörők avatása 1986. máj. 24-én volt. Az osztály minden tanulója megérdemelte az úttörő nevet. Már egy héttel előtte gyakoroltunk, hogy minden rendben legyen a nagy napon. Először a kisdobosok avatását tartottuk meg, majd következett az úttörőavatás. Az osztályunkból néhány tanuló részt vett az ünnepi műsor előadásában. Az úttörők 12 pontja után, Kispisti Nóra*

¹⁴¹<https://nlc.hu/magyarorszagkul/20180501/kisdobos-uttoro-kisz-kadar-janos-atkos-kommunizmus-szocializmus-rendszervaltasi/> (2023.01.31.)

¹⁴² Kovács Jánossal készült interjú alapján (2023.01.21.)

¹⁴³ Huczka Lászlónéval készült interjú alapján (2023.01.18.)

¹⁴⁴ Kovács Jánossal készült interjú alapján (2023.01.21.)

vezetésével elénekeltük a Nyakkendőnek három sarka című dalt. Ezután Kertész Krisztina egy szép verset szavalt el. A vers után Szabó Éva megfogta a csapatzászló szegélyét, és elmondta az avatási szöveget. A két negyedik osztály elismételte minden mondatát. Az avatószülők pedig felkötötték a nyakunkba a vörös nyakkendőt. Amikor vége volt az ünnepségnek bementünk az osztályba és megkaptuk az úttörő igazolványt és az emléklapot. Az anyukák megvendégeltek minket, kaptunk egy szelet ananásztortát és üdítőt hozzá. Így lettünk úttörők 1986. május 24-én. A kisdobosok és az úttörők avatása után Braun Jánosné, Iluska néni kiosztotta a „Kiváló kisdobos munkáért” kitüntetések. Rajunk az ünnepségen megkapta a „Kiváló közösség” kitüntetést a városi Úttörőelnökségtől.”¹⁴⁵ /1., 6., 12. sz. melléklet/

V. Egyházi vagy polgári? – Családi és személyes ünnepek Hatvanban

A korszakban a társadalmi ünnepeinket is megpróbálták „szocialista ruhákba öltöztetni” az ország vezetői. Bevezették a névadókat, amelyek a templomi keresztelők helyettesítésére szolgáltak, emellett egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a polgári házasságok és a polgári temetések is.¹⁴⁶ Mindennek a célja az egyházi közreműködés mellőzése volt az egyes ünnepek kapcsán. Az állam megpróbálta leutánozni az egyházi ünnepeket mind tartalmilag, mind pedig kivitelezés tekintetében, persze az ideológiai alapra történő áttéréssel párhuzamosan.¹⁴⁷ Az ilyen típusú magánjellegű ünnepek „államosítása” tekintetében változó eredményeket értek el.¹⁴⁸

A korszakra jellemző volt, hogy az emberek korán házasodtak, a legtöbben már az érettségi utáni években oltár elé álltak itt, Hatvanban is. Jellemzőek voltak a vegyes **házasságok** is, amikor mind polgári mind pedig **egyházi szertartást** is kértek a házasulandók. Főleg a falvakból érkezők esetében volt erősebb a vallásos vonal.¹⁴⁹ Hatvan is igazodott az országos tendenciához az esküvőket illetően. A csak **polgári szertartású** esküvők száma az egész korszakban magas volt.¹⁵⁰ Az egyházi esküvők száma 1956 után jelentős mértékben lecsökkent.¹⁵¹

Huczka Lászlóné és férje, mind polgári, mind pedig egyházi szertartáson is örök hűséget fogadtak egymásnak. A polgári és az egyházi esküvő nagyon különböző volt. Először a polgárit tartották meg a Hatvan Városi Tanács házasságkötő termében. Innen a násznép átvonult a Szent Adalbert Plébániatemplomba, ahol egyházi rend szerint zajlott a szertartás. „*Mindkét rendezvény valahogy máshogy volt szép, meghitt és bensőséges.*”¹⁵²

¹⁴⁵ Hatvani 3. Számú Általános Iskola Farkas Imre raj naplója. 1986.

¹⁴⁶ Valuch Tibor (2001) 50. o.

¹⁴⁷ Horváth István: Templomból a kultúrházba. Múlt-kor, 2007. 08. 17. 1. o.

¹⁴⁸ Horváth István (2007) 3. o.

¹⁴⁹ Huczka Lászlónéval készült interjú alapján (2023.01.18.)

¹⁵⁰ Hatvani Polgármesteri Hivatal Hatósági Iroda, Általános Igazgatósági Osztály. Házassági anyakönyvek

¹⁵¹ Belvárosi Római Katolikus Plébánia (Hatvan), Házasultak anyakönyve 1952 nov.-1992. szept.

¹⁵² Huczka Lászlónéval készült interjú alapján (2023.01.18.)

A **keresztelők és névadók** tekintetében egészen más volt a helyzet. A névadók korántsem voltak annyira népszerűek a városban. A 80-as években megfigyelhető egyfajta lassú növekedés a számukat illetően, de sohasem tudta elérni a keresztelők számát. Egyedül 1986-ban közelítette meg az egyházi szertartások számát Hatvanban.¹⁵³ A névadóknak külön forgatókönyve volt. Azok alapján rendezték az ünnepeket a városban is. Ezek többségét a Népművelési Propaganda Iroda állította össze.¹⁵⁴ A keresztelők száma az egész korszakban magasnak számított, és ez a tendencia a rendszerváltás után is folytatódott.¹⁵⁵ /1., 9., 13. sz. mellékletek/

VI. Lokális ünnepek Hatvanban

VI.1. „Hatvan a vasutas város” – Vasutasnap

Hatvant a korszakban, sőt a korszak előtt is **vasutasvárosként** tartották számon. A vasutasok mindig is jelen voltak a város életében, sok hatvani dolgozott a vasútnál.¹⁵⁶ Vasúti csomópont révén több állomásfőnökség is tartozott a városhoz. Ilyen volt például a vontatási főnökség vagy éppen a Hatvan- Salgótarján pályafenntartási főnökség. A vasutasok Újhatvanban külön iskolával is rendelkeztek, sőt még kertészetük is volt. A II. világháború borzalmai a vasutasokat sem kerülték el, hiszen **Hatvan 1944-es bombázásakor** számos vasutas halt meg. A Kádár-korszakban a vasutasok köztisztviselőként álló személyek voltak, és az új gazdasági mechanizmusnak köszönhetően jelentős béremelésben részesültek. A hatvani vasútállomás a bombázást követően újjáépült és folyamatosan fejlődött. 1981-ben például nyitottak egy 4000 kötetes fiókkönyvtárat az állomáson.¹⁵⁷ A hatvani állomáshoz köthető a korszak egyik kiemelkedő alakjának számító Hámán Kató is, aki egy ideig a hatvani vasútállomáson volt pénztáros.¹⁵⁸ A későbbi a hatvani 4. Számú Általános Iskola is az ő nevét viselte egy ideig.¹⁵⁹

Hatvanban az első vasutasnapot 1945-ben rendezték meg és ettől kezdve 1961-ig minden évben, augusztus második vasárnapján tartották. 1961-től pedig a rendezvény időpontját áttették **július második vasárnapjára**. Egy-egy ilyen ünnepség kevésbé volt a kommunista ideológiával átítatva.¹⁶⁰ Minden vasutasnap reggelén **zenés ébresztővel** keltették a lakosságot, valamint egy küldöttség megkoszorúzta a Szovjet Hősök emlékművét a városban. Az 50-es évek végére volt jellemző az, hogy a vasutasok a koszorúzást követően díszmenetben átvonultak a

¹⁵³ Hatvani Polgármesteri Hivatal Hatósági Iroda, Általános Igazgatósági Osztály. Névadókönyvek

¹⁵⁴ Vajas Tündével készült interjú alapján (2023.01.18.)

¹⁵⁵ Belvárosi Római Katolikus Plébánia (Hatvan), Kereszteltek anyakönyvei 1948-59; 1960-70; 1971-80; 1980-88; 1989-93

¹⁵⁶ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹⁵⁷ Szelei Lászlóval készült interjú alapján (2023.01.24.)

¹⁵⁸ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2022.01.19.)

¹⁵⁹ Kovács Jánossal készült interjú alapján (2023.01.21.)

¹⁶⁰ Szelei Lászlóval készült interjú alapján (2023.01.24.)

Népkertbe, a nagygyűlés helyszínére.¹⁶¹ Ezt az ünnepnapot minden vasúti főnökség megtartotta saját magának is, éppen úgy, ahogyan az állami rendezvényeket is. A hatvani központi ünnepséget a 60-as évektől kezdődően általában a **MÁV Liszt Ferenc kultúrotthonban** rendezték. Ezt az épületet a vasutasok közadakozásból építették fel, így közel állt a szívükhöz. Itt általában a városi párttitkár vagy a tanácselnök mondott beszédet. Ekkor a vezetők találkoztak a vasutasokkal, kicsit elvegyültek közöttük.¹⁶² Az ünnepség elején gyakran óvodások és KISZ-esek adtak műsort, majd virágokat nyújtottak át a vasutasoknak, ezzel is megköszönve egész éves szolgálatukat.¹⁶³ Az szónokok többek között beszéltek a vasútat érintő fejlesztésekről, a jövőbeli célokról, elképzelésekről, és számot is adtak az eddigi működéséről. Emellett kitüntetések (pl. Kiváló Vasutas Díj) és pénzjutalmakat adtak át, valamint méltatták a vasutas szakmát. A rendezvényen természetesen nem maradhatott el az evés-ivás sem. A **MÁV Liszt Ferenc Fúvószenekara** szolgáltatta a zenét. Nem volt ritka az sem, hogy a kultúrházban egy-egy ilyen rendezvényt táncos multság koronázott meg.¹⁶⁴ A 60-as évektől kezdődően a hatvani vasutasnapra meghívták Kassa testvérállomás vasutasdelegációját is. Kiemelkedő vendégeknek számítottak a delegáció tagjai és több napot is Magyarországon töltöttek a rendezvény után.¹⁶⁵ A vasutasok megpróbálták bevonni a lakosságot is, így a vasútállomás nagytermében és előcsarnokában is szerveztek ünnepséget. Itt kultúrműsort adtak, elsősorban a MÁV Liszt Ferenc Fúvószenekar szerepelt, emellett terepasztalokat is építettek a vasútkedvelők és a gyerekek nagy örömére. Erre az alkalomra nem volt ritka, hogy külön bélyeget is nyomtattak és azt osztogatták az állomásra érkezők között. A MÁV külön sportpályáján vasutasnap alkalmából több sportrendezvényt is szerveztek.¹⁶⁶ 1964-ben például női kézilabdamerkőzést, ökölvívó találkozót, valamint labdarúgó mérkőzést is tartottak.¹⁶⁷ A vasutasok minden év **szeptember 20-án** megemlékeztek az 1944-es bombázásról és annak áldozatairól. Ebből az alkalomból a Vasútállomás főépületében ünnepi műsorral egybekötött **koszorúzást** tartottak.¹⁶⁸ /1., 10. sz. mellékletek/

VI.2. Hatvan város felszabadításának a napja

Hatvan város szovjet segítséggel történő felszabadításának a napja **november 25-re** esett. Általában városi pártbizottság nagytermében rendezték az ünnepséget. Egy-egy neves hatvanit

¹⁶¹ Heves Megyei Népújság 1958. 08. 09. 1. o.; 1959.08.11. 3. o.

¹⁶² Szelei Lászlóval készült interjú alapján (2023.01.24.)

¹⁶³ Heves Megyei Népújság 1982.07.13. 8. o.; 1960.08.16. 3. o.

¹⁶⁴ Szelei Lászlóval készült interjú alapján (2023.01.24.)

¹⁶⁵ Heves Megyei Népújság 1967.07.05. 6. o.; 1970.07.16. 5. o.

¹⁶⁶ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹⁶⁷ Heves Megyei Népújság 1964.07.08. 4. o.

¹⁶⁸ Szelei Lászlóval készült interjú alapján (2023.01.24.)

kértek fel, hogy tartson előadást. Nem volt túl nagy felhajtás az ünnep körül, habár ekkor adták át a „*Hatvan városáért*” díjat is, azoknak a személyeknek, akik valami kiemelkedő dolgot tettek a városért.¹⁶⁹ 1984-ben, a felszabadulás 40. évfordulója kapcsán is e napon adták át ezt a díjat. Az ünnepségen jelen voltak azok is, akik a korábbi években érdemelték ki ezt az elismerést. Az ünnepi műsort ez évben a Bajza József Gimnázium és Szakközépiskola diákjai adták. Az ünnepség végén pedig megkoszorúzták a Szovjet Hősi emlékművet.¹⁷⁰ 1984-ben nagyszabású ünnepi sorozatot hirdettek ez alkalomból a lakosság részére is. November 22-én tartották az új KISZ tagok ünnepélyes fogadalomtételét a felszabaduláshoz kapcsolódva. A városi könyvtár a város fejlődését illusztráló helytörténeti dolgozatírási pályázatot hirdetett. November 24- re a Városi Úttörőelnökség felszabadulási lövészkupa versenyt szervezett úttörők részére. Emellett „*Világkép*” címmel munkásművelődési vetélkedőt és még bélyegkiállítást is rendeztek a városban „*Alkotó ember*” címmel. A Magyar Tájak VI. Országos Tájképbienálé megnyitójára is ekkor került sor. Az utóbbi két rendezvény felelőse Moldvay Győző, a Hatvani Galéria vezetője volt,¹⁷¹ aki a 80-as évektől kezdve rendszeresen hívott meg neves művészeket a városba. Többek között a hatvani kötődésű Lesznai Annát is többször meghívta. Népszerűek voltak az „*Arcok és sorsok*”, illetve a „*Tájak, városok, emberek*” címmel rendezett kiállítások.¹⁷² Az ünnepség csúcspontjaként november 25-én ünnepélyes keretek között fogadták a „*Szabadság Lángját*” a városban.¹⁷³ /1., 11. sz. mellékletek/

VI.3. Hatvani Napok

Az 1970-es és 1980-as években megrendezték az ún. **Hatvani napokat**, mely ünnepségsorozat **Hatvan várossá nyilvánításához** kapcsolódott. Ez egyfajta rendezvénysorozat volt. A Művelődési Ház és az Ady Endre Könyvtár közös szervezésében a város különböző pontjain és intézményeiben szerveztek programokat, kulturális rendezvényeket egymást követő napokon.¹⁷⁴ 1979-ben június 2-10. között rendezték meg Hatvan várossá nyilvánításának 34. évfordulóját. Ezekben a napokban számos programmal készültek a szervezők. Június 2-án ünnepélyes kertek között vonták fel a város zászlaját, ahol Szokodi Ferenc, az MSZMP Városi Bizottság titkára mondott beszédet. Június 3-án, a Kossuth téren **térzenével** köszöntötte a lakosságot a Hatvani Zeneiskola Fúvószenekara. Ugyanezen a napon, 18 órakor a helyi hatvani

¹⁶⁹ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹⁷⁰ MNL- HML- XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1984. II. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 3.o.

¹⁷¹ MNL- HML- XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1985. évi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 2-6. o.

¹⁷² Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹⁷³ MNL- HML- XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1985. évi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 4. o.

¹⁷⁴ Kocsis Istvánnal készült interjú alapján (2023.01.19.)

és környékbeli művészeti csoportok adtak színvonalas műsorokat. Többek között fellépett a Hatvani Irodalmi Színpad, az Ipari Szakmunkásképző Intézet néptáncsoportja, sőt még a herédi citerazenekar is. Július 10-én rendezték meg a gyerekek számára a Juniálist, és szintén ezen a napon nyílt meg a Hatvani Galériában Molnár Eszter festőművész kiállítása. A megnyitón a Munkácsi- díjas szobrászművész, Melocó Miklós mondott beszédet.¹⁷⁵ 1985-ben a település várossá nyilvánításának 750. évfordulója alkalmából kiemelkedő ünnepségsorozatot rendeztek. Ez alkalommal ünnepi tanácsulést tartottak június 20-án és aznap délután pedig a szabadtéri színpadon a Magyar Honvédség Művészegyüttese lépett fel. Június 1-10. között rendezték meg a Hatvani Zenei Napokat is, valamint június 9-én, a strandon az ún. Juniálist. A programsorozat része volt továbbá, hogy „*Én városom*” címmel kiállítást szerveztek, valamint több sporteseményt is rendeztek (pl. „*Hatvan várossá nyilvánítása lövészet*”).¹⁷⁶ /I., II. sz. mellékletek/

VI.4. Hatvani Zenés Színházi Nyár

A 80-as években a városvezetés úgy döntött, hogy színesebbé teszi a lakosság nyárestéit és a hatvani Szabadtéri Színpadon megrendezésre került **augusztus végén, szeptember elején a Hatvani Zenés Színházi Nyár** előadássorozat. Ennek a megálmodója Moldvay Győző volt, a Hatvani Galéria alapítója.¹⁷⁷ 1985-ben több nagyszabású előadás is szórakoztatta a hatvaniakat, illetve a környező kistelepülésekről érkezőket. Többek között láthatóak voltak *Háry János, a Carmen, a Marica grófnő, A szabad szél és a Kaktusz virága* című színdarabok. Emellett a Magyar Állami Népi Együttes is tiszteletét tette Hatvanban azon a nyáron. Ők a *Lakodalmas* című táncjátékot adták elő.¹⁷⁸ Ez a rendezvénysorozat sok embert vonzott, a nézőtér szinte mindig tele volt és az előadásokat vastapssal jutalmazták.¹⁷⁹ /I., II. sz. mellékletek/

VII. Összegzés

Hogyan és hol zajlottak az egyes állami ünnepségek Hatvanban?

A városban a legtöbb ünnepséget a városi pártbizottság szervezte meghatározott sémák szerint. A városi pártbizottságnak mindig egyeztetnie kellett a megyével és csak aztán kezdhette el a saját városi ünnepségét szervezni. A legtöbb esetben megfigyelhető, hogy a lakosságot zenés ébresztővel keltették, ezzel is felhívták a figyelmüket a jeles napra. Az ünnepségek általában két részből álltak. A legtöbb ünnepség esetében a délelőtti rész volt a hivatalos, szigorú szabályok

¹⁷⁵ Hatvani Napok programja 1979. június 2-10 között. MSZMP Városi Bizottsága, Hatvan

¹⁷⁶ MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1985. évi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 17-18. o.

¹⁷⁷ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

¹⁷⁸ MNL-HML-XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1985. évi politikai évfordulók megünneplésének tervezete 20.o.

¹⁷⁹ Tóthpál Jánosnéval készült interjú alapján (2023.02.01.)

szerint működő program. A megemlékezések egy zártkörű gyűléssel kezdődtek, ahol díjakat, kitüntetésekkel adták át. Ennek a helyszíne vagy a Vörösmarty Mihály Művelődési Ház volt -amit később lebontottak- vagy a városi pártbizottság nagyterme. Ezután rendszerint szigorú protokoll szerinti koszorúzás következett a Kossuth téri Tanácsköztársaság, vagy a Szovjet Hősök emlékművénél. Ezeken az eseményeken a lakosság is jelen lehetett, illetve sok esetben az üzemek, gyárak dolgozóinak kötelező volt a részvétel. Rendszeresen jelen volt a lőrinci laktanyából érkező szovjet küldöttség is ezeken a megemlékezéseken. Bizonyos alkalmak kapcsán a központi rendezvényt kihelyezték egy-egy másik, kisebb településre a járáson belül. Délutánra rendszerint szabadabbá vált a hangulat. Ezeknek az ünnepségeknek a színhelye általában a Népkert volt, azon belül is a Szabadtéri Színpad. A lakosság a délutáni programokat szívesebben látogatta. A legtöbb ünnepség esetében helyi kulturális csoportok adtak műsort, mint például a MÁV Szimfonikus Zenekar vagy éppen az Irodalmi Színpad. Hatvanba csak ritkán hívtak az ország valamely másik pontjáról kulturális csoportokat, zenekarokat. A legtöbb rendezvényt sportprogramok, valamint különböző kiállítások is kísérték, melyek nagy népszerűségnek örvendtek. A városi ünnepségek mellett az intézmények, az üzemek és gyárak is megtartották saját megemlékezéseiket.

Milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg az országos és a helyi szervezésű állami ünnepségek között?

A legtöbb ünnepség esetében a város követte az országos tendenciákat. Az állami rendezvények hasonló sémák alapján zajlottak le az egész országban. Hatvanban is a legkedveltebb ünnep a május 1. volt, a koszorúzások pedig ugyanúgy nem mozgattak meg sok embert a lakosság körében, mint az ország többi más pontján. Talán az egyetlen különbség, hogy Hatvanban az augusztus 20. nem örvendett olyan nagy népszerűségnek mint máshol, a szervezők ezért nem is fektettek rá olyan nagy hangsúlyt.

Történetek-e változások az ünnepekkel kapcsolatosan a korszak alatt a városban?

Nem történtek különösebb változások a korszak alatt az egyes ünnepségek esetében, a sémák csak kis mértékben változtak. A nyolcvanas évektől azonban színvonalasabbak lettek a kultúrműsorok, annak köszönhetően, hogy egyre több kulturális egyesület jött létre. A családi ünnepségek tekintetében szintén követte a város az országos tendenciákat, vagyis a keresztelők voltak túlsúlyban a névadókkal szemben, a házasságok terén viszont kevesen igényeltek egyházi szertartást, csak a polgári házasságkötések száma volt kiugróan magas.

Hogyan viszonyult a lakosság az államilag irányított ünnepekhez?

A lakosság általában nem kedvelte az állami ünnepségeket, főleg nem a hivatalos részüket. Így a többség ezeken nem is vett részt, vagy nem szívesen, csak kötelező kirendeltségből jelentek

meg. A hatvaniak legjobban a május 1-jét szerették. Ez volt a legkövetlenebb ünnep. A hivatalos felvonulás után a legtöbben a Népkertben szórakoztak, ettek, ittak, beszélgettek, a gyerekeknek pedig különböző játékokkal készültek a szervezők. Ilyenkor az egész város találkozott egymással. A lakosság ekkor nem érezte azt, mint a legtöbb ünnepség esetében, hogy csak kényszerből ünnepel.

Milyen következtetést tudunk levonni az ünnepségekre vonatkozóan, ha összevetjük a levéltári anyagokat, a korabeli sajtó cikkeit és az interjúkat?

A levéltári források a tisztán a rendezvények menetét írják le, a kötelező sémákat, melyek alapján lezajlott egy- egy ünnepség. Ebben nem tükröződik annyira a propaganda vagy a személyes megnyilvánulás. A korabeli újságcikkek esetében a propaganda túlsúlya figyelhető meg. A legtöbb rendezvényt hatalmas jelentőségűnek írják le. Emellett a lakosságot egységesen boldognak mutatják be benne, akik szívesen vesznek részt még a kötelező állami ünnepségeken is, és szívükön viselik egy- egy rendezvény mondanivalóját. Az újságcikkekben dominálnak a kommunista ideológia alapelvei is. Hangsúlyozzák a munkás- paraszti együttműködést, vagy éppen a párt iránt hűséget, nagy tömegek jelenlétét. Az interjúk esetében más a helyzet. Interjúalanyaim különböző pozíciókat töltöttek be a Kádár- rendszer alatt, teljesen más személyiségek, így teljesen más „szemüvegen” keresztül látták és érzékelték az egyes ünnepek hangulatát. Akik a helyi pártbizottságokhoz szorosabban fűződtek, azok úgy érezték, hogy az emberek a legtöbb ünnepen tényleg szívesesen vettek részt és nem jelentett terhet számukra az ünneplés. Az értelmiségi réteg képviselői kritikusabban viszonyultak az ünnepekhez. Segítettek az egyes rendezvények szervezésében, lebonyolításában, de nem feltétlenül értettek egyet az ünnepek tartalmával. A felnövekvő ifjúság nem érzett sok mindent az ünnepek ideológiai mondanivalójából, hiszen nem is értették még nagyon azt, egyszerűen élvezték a nekik szervezett programokat. Az egyszerű dolgozó azonban már egyáltalán nem lelkesedett az ünnepekért. Az ünnepségek kötelező részeit nagyon unta, azonban a délutáni kötetlenebb részét a legtöbb esetben várta. Megállapítható tehát, hogy teljesen más perspektívából tárul elénk egy- egy ünnep és magához az ünnephez való viszonyulás a különböző nézőpontok összevetése kapcsán.

Voltak-e kifejezetten a településhez köthető ún. lokális ünnepek a korszakban?

Hatvanban több helyi ünnep is volt a Kádár-korszakban. A városban -vasutasváros lévén- minden évben megrendezésre került a vasutasnap. A vasutasok ünnepe volt ez. A jelentőségét az adta, hogy a város lakosságának jelentős része dolgozott a korszakban a MÁV-nál. Szintén a vasutasokhoz kötődő hagyomány volt az 1944-es bombázás évfordulója alkalmából történő megemlékezés. A nyáron megrendezésre kerülő Hatvani Napok, illetve a Hatvani Zenés Színházi Nyár programjai igen népszerűek voltak. Ősszel pedig a színvonalas programsorozat

keretében megemlékezett a város felszabadulásának évfordulójáról. Ezek az ünnepek nem csak a város lakosságát mozgatták meg. Egy- egy ilyen ünnepre szívesen érkeztek a járás és a megye különböző pontjairól is a Zagyva menti városba.

Mi lett az egyes állami és helyi ünnepeknek sorsa a rendszerváltást követően?

A rendszerváltás után a tisztán kommunista ünnepek megszűntek. A FIN napok közül március 15. maradt meg, amely egyik legnagyobb nemzeti ünnepünkké vált. Május 1-ről eltűntek a felvonulások, már csak a majálisok maradtak meg. Augusztus 20. visszakapta régi tartalmát, és ma már újból államalapító Szent István királyunkról szól az ünneplés. A lokális ünnepek is megmaradtak a városban. A Hatvani Napokat felváltotta a Hatvan Expo, melyet már nem évente, hanem két évente rendeznek meg. A vasutasnapok jelentősége és nagysága lecsökkent. Ma már kizárólag zárt körben ünnepelnek a hatvani vasutasok. Szeptember 20-áról minden évben megemlékeznek a Vasútállomáson. Hatvanban új ünnepnap lett, a kommunista évek alatt szinte teljesen elfeledett Április 2., az 1849-es hatvani győztes csata napja.

Irodalomjegyzék

- Bacsa Tibor: Hatvani Arcképcsarnok. Hatvan Város Polgármesteri Hivatala, 2007.
- Bacsa Tibor: Hatvani Kalendárium 1999. Biztatás Társadalomfejlesztés és Kulturális Alapítvány, 1999.
- Bacsa Tibor: Hatvani Kalendárium 2018. Ady Endre Könyvtár, Hatvan. 2018.
- Bacsa Tibor: Hatvan képes levelezőlapok tükrében. Hatvan Város Polgármesteri Hivatala, Hatvan, 2010.
- Bíró Friderika- Für Lajos: Búcsú az ünnepektől. In: Búcsú a parasztságtól. 2. köt. Kariosz Kiadó, Bp. 2013.
- Demény Dittel Lajos- Körömi Kázmér: Hatvani képek. „Ismerjen meg a világ” alapítvány.
- Demény- Dittel Lajos- Kovács Gábor: Szemelvények Hatvan történetéből. Heves Megyei Múzeumi Szervezet, Hatvani Lajos Múzeum, Hatvan, 1993.
- Dr. Petheő Károly- Fazakas Zsigmondné- Dr. Kocsári Istvánné: Hatvani Lexikon. Ady Endre Városi Könyvtár, Hatvan, 1996.
- Fejérdy András: A kollektív és privát ünnepek mesterséges szekularizációja Magyarországon 1945 után. In: Vigília, 2010. 1. sz.
- Ferge Zsuzsa: Emberi viszonyok és társadalmi értékek. In: Társadalomtudományi Közlemények, 1983. 1. sz.
- Hernád Miklós: A szabályozott ünnep. In: Világosság, 1984.7. sz.
- Hernád Miklós: Szabályozás, tömegkommunikáció. In: Ünneplő társadalom. Ünnepi viselkedések a mai Magyarországon, Kossuth Kiadó, Bp. 1985.
- Horváth Attila: A hatalom ünnepe- az ünnep hatalma. In: Jogtörténeti Szemle, 2007. ksz.
- Horváth István: Templomból a kultúrházba. Múlt-kor, 2007. 08. 17.
- Horváth Zsolt: Propaganda és történelem. In: História, 1998. 3.sz.
- Kalmár Melinda: Történelmi galaxisok vonzásában. Magyarország és a szovjetrendszer 1945-1990. Osiris kiadó, 2014.
- Kapitány Ágnes- Kapitány Gábor: Az ünnep mint emlékezés és az emlékezés mint ünnep. In: Jelkép, 2012. 1-4. sz.
- Némethi Gábor: Hatvan város története. Hatvan Város Polgármesteri Hivatala, Hatvan, 2005.
- Némethi Gábor- Bacsa Tibor- Dr. Barcza Béla- Hatvani Márk- Kovács János- Nagy Nándor: Hatvani Arcképcsarnok. Hatvan Város Polgármesteri Hivatala, Hatvan, 2007.

- Palkó László András: Keserédes napjaink. Ünnepek és ünneplési szokások Magyarországon a kádári puha diktatúra időszakában 1962-1988. 1.rész, In: Valóság, 2014.
- Palkó László András: Sírva vigadtunk. Ünnepek és ünneplési szokások Magyarországon az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően. In: Valóság, 2013. 3. sz.
- Palkó László András: Vigadtunk és sírtunk. Ünnepek és ünneplési szokások Magyarországon a politikai rendszerváltás időszakában 1989-1990. 1-2. rész. In: Valóság, 2017. 2. sz.
- Schadt Mária: Ellentmondásos szerepvállalások, nők az államszocializmusban. In: Acta Sociologica, 2005. 1.sz.
- Szabó Róbert: Jelszavak, politika, ünnepek. In: História, 1987. 5-6. sz.
- Újszállási Rácz Lajos: Kastély a Zagyva partján. In: Hatvan város és a hatvani Grassalkovich kastély történetével foglalkozó írások szöveggyűjteménye. Hatvan, 2013.
- Valuch Tibor: Hétköznapi élet Kádár János korában. Corvina Kiadó, Bp., 2006.
- Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Osiris tankönyvek, 2001.
- Valuch Tibor: A társadalomszerkezet változásainak néhány jellegzetessége a rendszerváltás Magyarországon. In: Aetas, 2013. 4. sz.
- Zelnik József: Vissza az ünnepeinkhez. In: Pesti Szalon Könyvkiadó, 1994.

Internetes oldalak

- <https://ujkor.hu/content/atpolitizalt-unnep-marcius-15-ei-unnepsegek-1945-es-1989-kozott> (2023.01.31.)
- <https://cimboranet.net/tortenetes-tortenelem/5-unnep-ek-a-kommunizmus-alatt.html> (2023.01.21.)
- <https://ujkor.hu/content/augusztus-20-jelentesvaltozasai-az-unnep-tortenete-1038-tol-napjainkig> (2023.01.31.)
- <https://ujkor.hu/content/az-1917-evi-oktoberi-orosz-forradalom> (2023.01.31.)
- https://mult-kor.hu/20070322_egy_unnep_masfel_evszazada?pIdx=2 (2023.01.15.)
- <https://tuztoronyhaz.hu/uttoro-kisdobos-retro-anna.html> (2023.01.31.)
- <https://nlc.hu/magyarorszagkul/20180501/kisdobos-uttoro-kisz-kadar-janos-atkos-kommunizmus-szocializmus-rendszervaltas/> (2023.01.31.)
- <https://behir.hu/a-nap-sztorija-a-kisz-tortenete> (2023.01.31.)
- <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=16887&pIdx=2> (2023.01.31.)

Levéltári dokumentumok:

- MNL Heves Megyei Levéltár, XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1982. II. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete
- MNL Heves Megyei Levéltár, XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. A közművelődési intézmények 1982. II. félévi rendezvényterve
- MNL Heves Megyei Levéltár, XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1984. I. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete
- MNL Heves Megyei Levéltár, XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1984. II. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete
- MNL Heves Megyei Levéltár, XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1985. évi politikai évfordulók megünneplésének tervezete
- MNL Heves Megyei Levéltár, XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1986. II. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete
- MNL Heves Megyei Levéltár, XXXV.31.i.-9. MSZMP Hatvan Városi Bizottságának határozata. 1988. I. félévi politikai évfordulók megünneplésének tervezete

Újságok, folyóiratok

- Heves Megyei Népújság 1956-1990 közötti számai

Interjúk, visszaemlékezések

- Interjú Huczka Lászlónéval, helyi lakossal, (2023.01.18.)
- Interjú Kocsis Istvánnal, a városi könyvtár nyugalmazott igazgatójával, (2023.01.19.)
- Interjú Kovács Jánossal, az egykori 3. Számú Általános Iskola tanárával és igazgatójával, (2023.01.21.)
- Interjú Kovács Jánosnéval, a Hatvani Tüzép egykori irodai dolgozójával, (2023.01.22.)
- Interjú Szelei Lászlóval, a vasúti pártbizottság egykori titkárával, (2023.01.24.)
- Interjú Tóthpál Jánosnéval, a hatvani pártbizottság egykori titkárával, (2023.02.01.)
- Interjú Vajjas Tündével, jelenlegi anyakönyvvezetővel, (2023.01.18.)

Egyéb dokumentumok

- Bacsa Tibor magángyűjteménye
- Belvárosi Római Katolikus Plébánia (Hatvan). Kereszteltek anyakönyvei 1948-1959; 1960-1970; 1971-1980; 1980-1988; 1989-1993
- Belvárosi Római Katolikus Plébánia (Hatvan). Házasultak anyakönyve 1952. nov.- 1992. szept.
- Hatvani Bajza József Gimnázium iskolatörténeti gyűjteménye

- Hatvani Polgármesteri Hivatal Hatósági Iroda, Általános Igazgatósági Osztály.
Névadókönyvek
- Hatvani Polgármesteri Hivatal Hatósági Iroda, Általános Igazgatósági Osztály. Házassági
anyakönyvek
- Hatvani 3. Számú Általános Iskola Farkas Imre raj naplója. 1986.
- Hatvani 3. Számú Általános Iskola Farkas Imre raj naplója. 1988.
- Hatvani Napok programja 1979. jún. 2-10. között. MSZMP Városi Bizottsága, Hatvan
- Hatvany Lajos Múzeum gyűjteménye
- Kovács János magángyűjteménye
- Kovács Jánosné magángyűjteménye

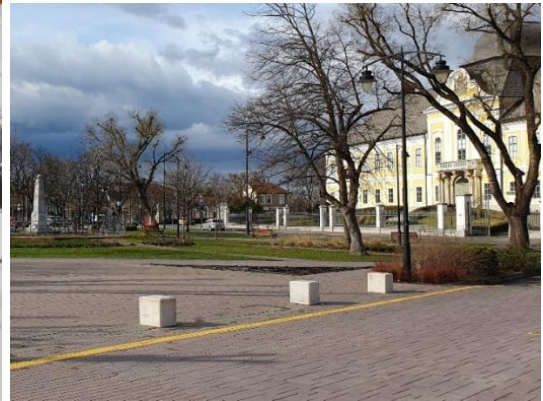
Mellékletek

1. számú melléklet: **Ünnepségek helyszínei**
2. számú melléklet: **Forradalmi Ifjúsági Napok**
3. számú melléklet: **Május 1.**
4. számú melléklet: **Augusztus 20.**
5. számú melléklet: **November 7.**
6. számú melléklet: **Úttörőavatás**
7. számú melléklet: **Nónap**
8. számú melléklet: **Ünnepségek tervezetei**
9. számú melléklet: **Névadók és esküvők**
10. számú melléklet: **Vasutasnap**
11. számú melléklet: **Egyéb hatvani ünnepségek, események**
12. számú melléklet: **Mozgalmi dalok**
13. számú melléklet: **Interjú kérdések**

Ünnepségek helyszínei¹⁸⁰

Tanácsköztársaság megemlékezés a 19-es emlékműnél¹⁸¹
2023-ban

A 19-es emlékmű helye

1848-49-es emlékmű 1948-ban¹⁸²

1848-49-es emlékmű 2023-ban

„Fehér szobor” 1945-ös „Sovjet hősök” emlékműve¹⁸³
2023-ban

Az emlékmű helyén épült lakóház

¹⁸⁰ A 2023-as állapotot bemutató fényképeket Kovács Péter készítette 2023.02.04-én

¹⁸¹

¹⁸²

¹⁸³

KISZ-tag avatás a „Fekete szobornál” (45-ös emlékmű)¹⁸⁴ 2023-ban

A „Fekete szobor” helye

A „Fekete szobor” – ’’45-ös emlékmű¹⁸⁵

A „Fekete szobor” 2023-ban az Óhatvani Temető katonai részén

Május 1-jei felvonulás a Kossuth téren¹⁸⁶ A 3-as sz. főút Kossuth téri szakasza 2023-ban

184

185

186

Népkerti szabadtéri színpad¹⁸⁷

Szabadtéri színpad helye 2023-ban

Május 1. a Népkertben¹⁸⁸ A Népkert 2023 februárjában

Városi Tanács épülete 1971-ben¹⁸⁹

Városháza 2023-ban

187

188

189 Bacsa T. – Hatvani M. (2010), 79. o.

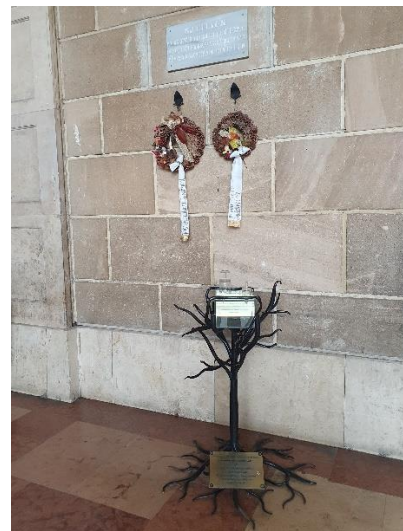
1962-ben épült Hatvan Városi Pártbizottság¹⁹⁰

és többszöri átalakítás után a Városi Ady Endre Könyvtár 2023-ban

A hatvani vasútállomás központi csarnoka

Az 1944. szeptember 20-i bombázás emlékhelye a hatvani vasútállomáson

37. Vasutasnap Hatvanban (Hernádi István igazgató beszéde az állomáson)¹⁹¹

Egykori MÁV – 2023-ban Liszt Ferenc Művelődési Ház

¹⁹⁰ Fotókuckó, Hatvan, Letöltés (2022.01.31.): <https://www.facebook.com/groups/935111483186083>

¹⁹¹

Forradalmi Ifjúsági Napok

1848-49. március 15. megemlékezés a hatvani emlékműnél¹⁹²

Megemlékezés március 21-én az emlékműnél¹⁹³

A 19-es „Tanácsköztársaság” emlékmű Hatvanban¹⁹⁴

192
193
194

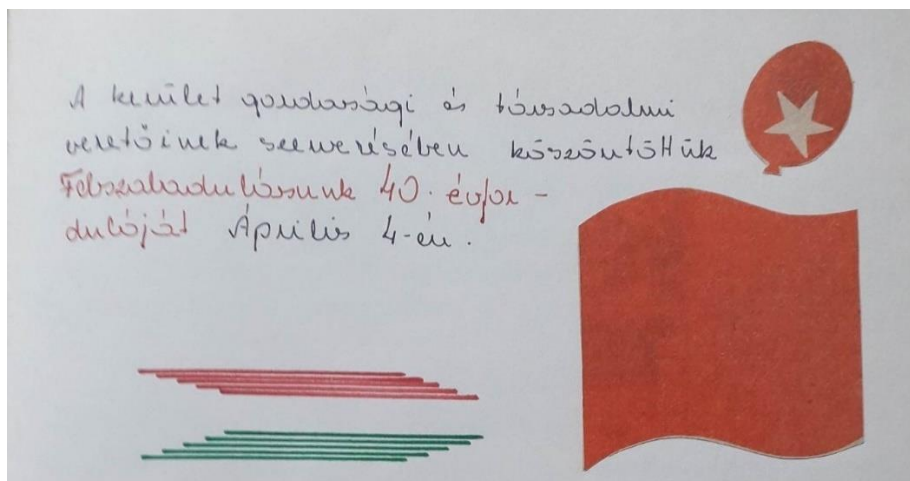
A „Szojet hősök” emlékművei Hatvanban
A „Fehér szobor”¹⁹⁵

A „Fekete szobor”¹⁹⁶

Koszorúzás a Hatvani Tanács épülete előtt a Kossuth téren¹⁹⁷

Brigádnapló bejegyzés „Április 4.” alkalmából¹⁹⁸

195

196

197

198

MSZMP HATVAN VÁROSI BIZOTTSÁGA
HATVAN VÁROS TANÁCSA

meghívja

HAZÁNK FELSZABADULÁSA

30.

évfordulója alkalmából rendezett

díszünnepségre

1975. APRILIS 3-ÁN, DÉLELŐTT 10 ÓRAKOR
A VÁROSI MŰVELŐDÉSI KOZPONTBA

PROGRAM:

1. Himnusz
2. Garai Gábor Új-ker nyitánya c. versét elmondja:
Bodor Tibor színművész
3. Ünnepi megnyitó: FEHER ISTVAN
város tanács elnöke
4. Ünnepi beszédet mond: SZOKODI FERENC
MSZMP városi bizottságának első titkára
5. Hazánkban ideiglenesen államoszó szovjet ala-
kület képviselőjének felszólalása
6. Zárszó: FEHER ISTVAN
7. Internacionálé

SZUNET

Ünnepi műsor

Közreműködnek: Medgyesi Mária, Bánki Zsuzsa,
Papp János, Bodor Tibor, Madaras József szin-
művészek, Prokopiusz Imre zongoraművész

A művészek Heltai Jenő, Garai Gábor, Benjámin
László, Simon István, Vas István, Váci Mihály
verseit adják elő

Medgyesi Mária Kodály-, Bartók-feldolgozásokat
énekel, zongorán kísé: Prokopiusz Imre zongora-
művész

MSZMP Városi Bizottsága meghívó az 1975. évi „Felszabadulási” ünnepségre¹⁹⁹

APRIL

Minden nap történelmi van egy
dnyar szentes nap, amit még fura
él az emberiség mindig ünnepelt
Hazánkban nagy, szentes napja Apr-
tis 4., a felszabadulás, az új élet
megkezdésének napja. Csak a napban
dönke ottok az ország, tavasz van,
és minden ember szívvel a szívvel,
a lékiért elhunyt emberek millióira
gondol lelül egy nagy érzéssel, meg
mely arra bizdítja, hogy építse az orszá-
got.

Hákor Battyányról a szovjet katonák át-
törték a határt, a pincékben megpüzdös-
mentek a híre - ha éretek is voltak, ha
fáradtak is - már nem éretek azt, mert
a jövőre gondoltak, s egy volt a céljuk:
Él a pincéltől és minnél hamarabb újá
építeni az országot!

200

Meghívó a „Felszabadulás” 30. évfordulójára rendezett fotókiállításra²⁰¹

A VÁROSI TANÁCS V. B.
MŰVELŐDÉSÜGYI OSZTÁLYA
ÉS A VÁROSI MŰVELŐDÉSI KOZPONT

TISZTELETTLETT MEGHÍVJA

HAZÁNK FELSZABADULÁSÁNAK 30.
ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE RENDEZETT

**fotókiállítás
megnyitására**

1975. APRILIS 2-ÁN, DÉLUTÁN 4 ÓRAKOR
A VÁROSI MŰV. KOZPONT K. ÜBTERMEDE

A kiállítást megnyitja:
BENYEI TAMAS
művelődésügyi osztályvezető

A kiállítást rendezte: Stegegy Árpád

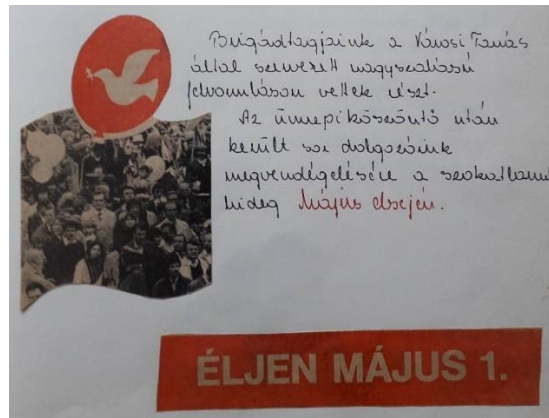
„Te ekével, te kalapáccsal, tollal,
a rózsá, amely a kőházak udvarán terem,
igen a rózsá illatával,
te ekével, te kalapáccsal, tollal
a gőzfűrészfém-fogával,
a vas az erejével,
a felhő azzal, hogy esőt ad a földnek,
a föld azzal, hogy kenyeret terem,
teljes erejéből,
ki ekével, ki kalapáccsal, tollal,
a rózsá, amely a kőházak
udvarán terem,
igen, a rózsá illatával,
kinek karja van, a két kezével,
kinek karja nincs, a mosolyával,
a nap csobogó sugarával,
teljes erejéből,
kinek fényes a lelke, szép szavával,
akire hallgatnak a vizek,
az dalával
szelídítse meg a vizeket,
az erős gyúrja meg a fémeket,
adjon lelket a lelkes anyagnak,
teljes erejéből
ki ekével, ki kalapáccsal, tollal
építse, építse, építse ezt a hozát!”

Juhász Ferenc

Május 1.

Május 1-jei felvonulás a hatvani Kossuth téren az '50-es, '60-as években²⁰²

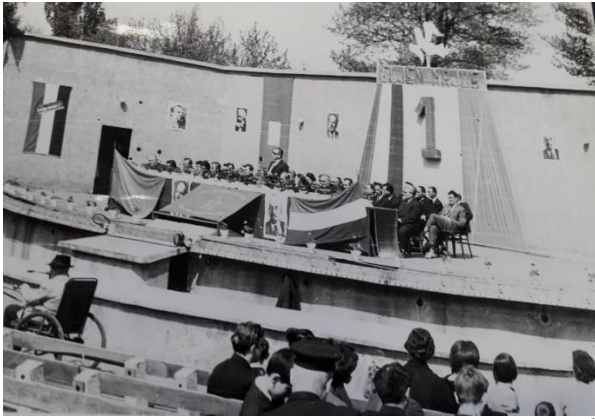

Brigádnapló bejegyzés „Május 1.” alkalmából²⁰³

Május 1-jei felvonulás a Kossuth téren '70-es, '80-as évek²⁰⁴

²⁰³
²⁰⁴

Dísztribün a szabadtéri színpadon Május 1-jén²⁰⁵

Citerazenekar a színpadon²⁰⁶

207

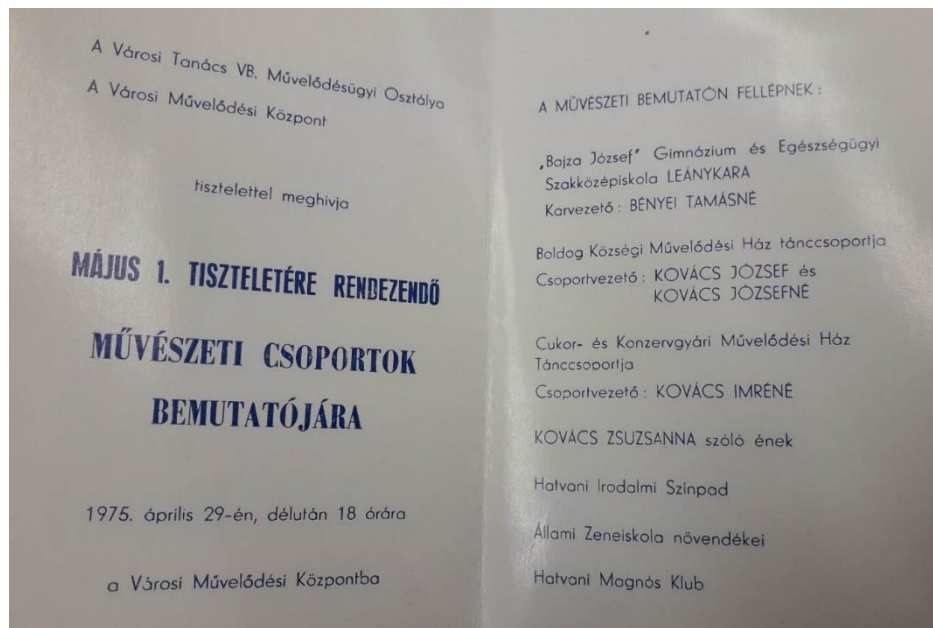
208

209

Május 1-jei rendezvények a Népkertben található sportpályán

205
206
207
208
209

Meghívó a „Május 1.” tiszteletére tartott művészeti bemutatóra²¹⁰

Augusztus 20.

Dr. Csanádi György közlekedés- és
postaügyi miniszter beszéde (1972.08.20.)²¹¹
(1972.08.20.)²¹²

Népviselőbe öltözött lányok és
asszonyok csoportja

Vaskó Mihály megyei PB
első titkár beszéde (1975.08.20.)²¹³
(1975.08.20.)²¹⁴

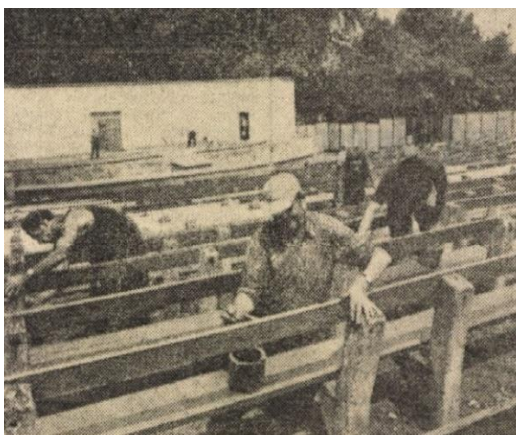
A boldogi tűzoltózenekar
a hatvani Népkertben

²¹¹ Népszás 1972.08.22. 1.o.

²¹² Népszás 1972.08.22. 1.o.

²¹³ Népszás 1975. aug 22. 1.o.

²¹⁴ Népszás 1975. aug 22. 1.o.

A Szabadtéri színpad felkészítése az ünnepre Hatvanban (1980)²¹⁵

Dr. Ábrahám Kálmán építési és városfejlesztési miniszter ünnepi beszéde (1980.08.20.)²¹⁶

Vágó József tsz- elnök átadja az új kenyeret Rabcz Mátyásnak gyárigazgatónak (1983.08.20.)²¹⁷

²¹⁵ Népszásg 1980. 08. 17. 1.o.

²¹⁶ Népszásg 1980.08.22. 3.o.

²¹⁷ Népszásg1983.08.23. 3.o.

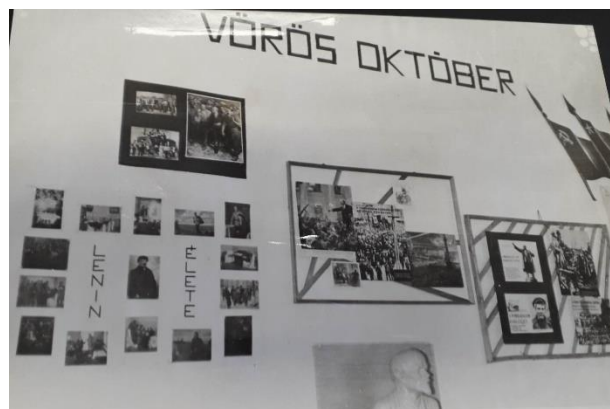
November 7.

A „Fekete szobor” – „Szovjet hősi emlékmű”²¹⁸

Koszorúzás November 7. alkalmából a „Fekete szobor”-nál²¹⁹

Faliújság a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” emlékére²²⁰

218
219
220

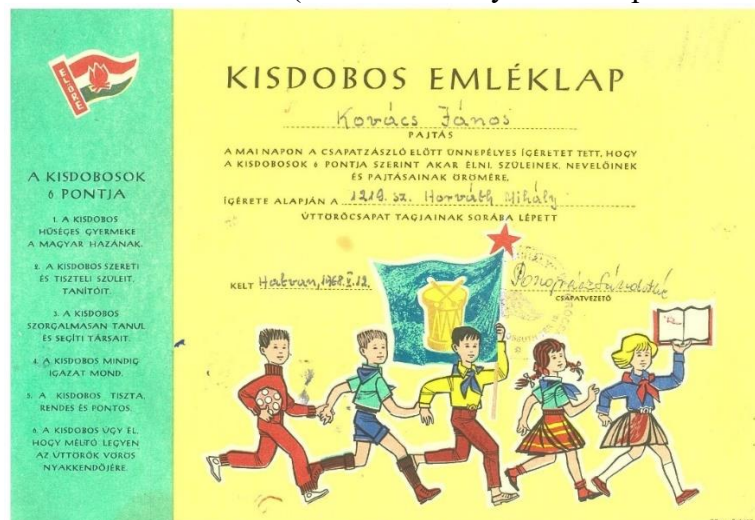
Úttörőavatás

221

Kisdobos és úttörőavatás (Horváth Mihály úttörőcsapat Hatvan)²²²

Kisdobosavatási emléklap 1968-ból(Horváth Mihály úttörőcsapat Hatvan)²²³

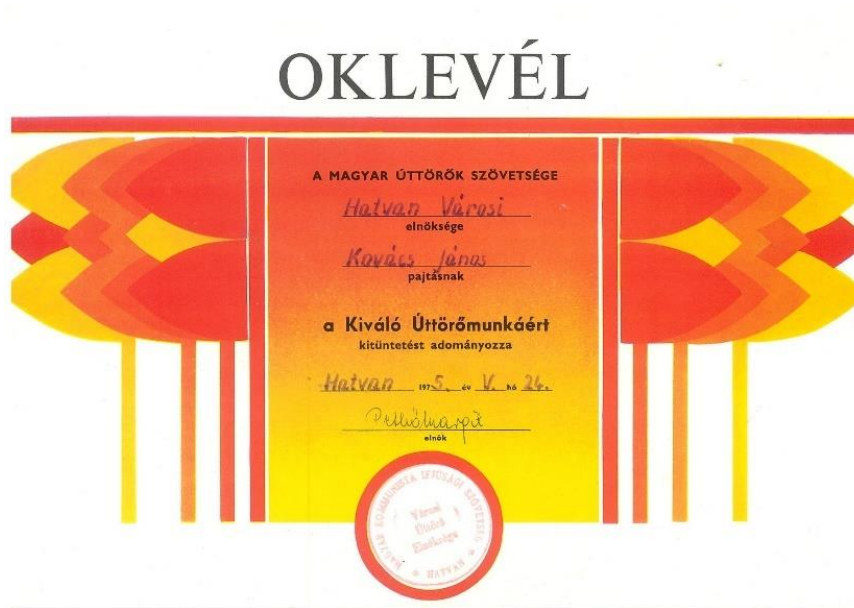
221

222

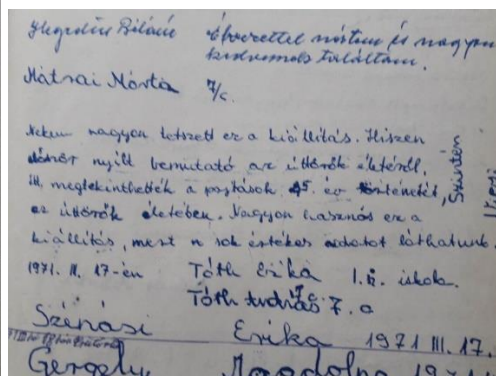
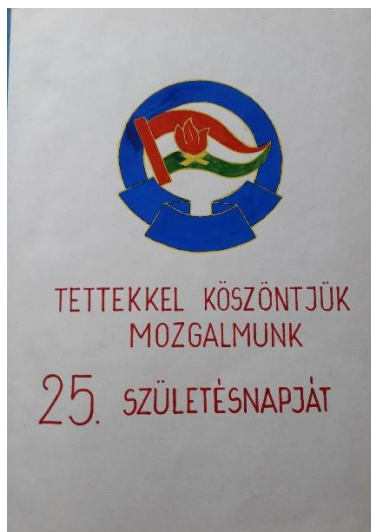
223

Úttörőavatás a hatvani 3. sz. általános iskolában (Horváth Mihály úttörőcsapat)²²⁴

Kiváló Úttörőmunkáért emléklap 1975-ből²²⁵

226

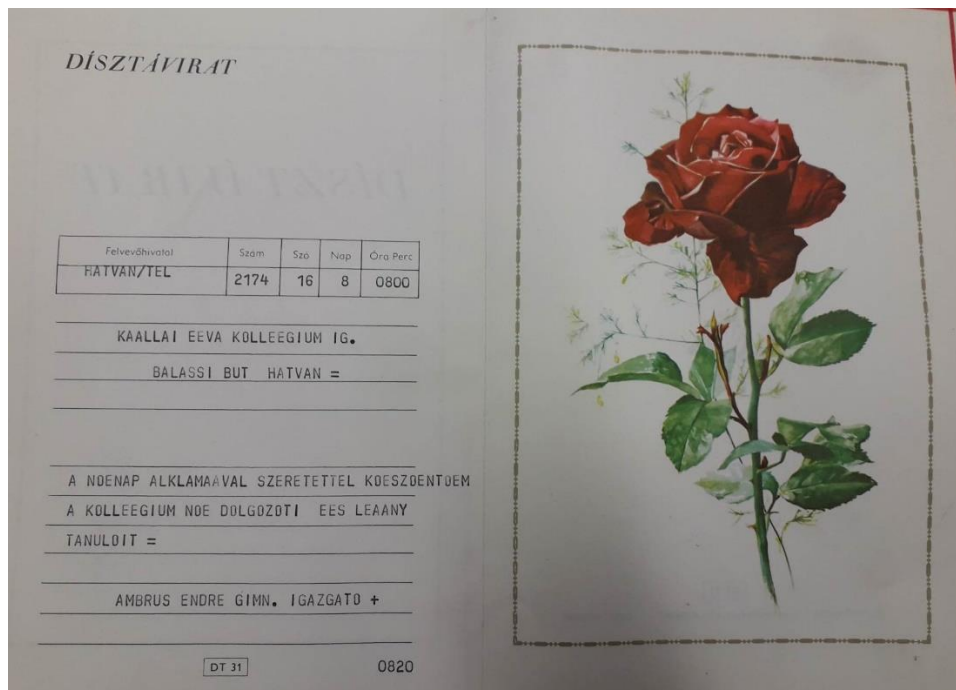
227

224
225
226
227

Nőnap

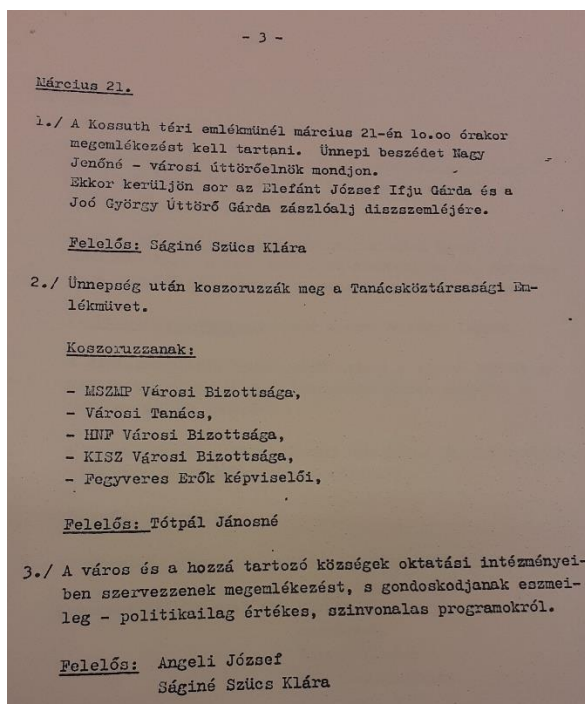
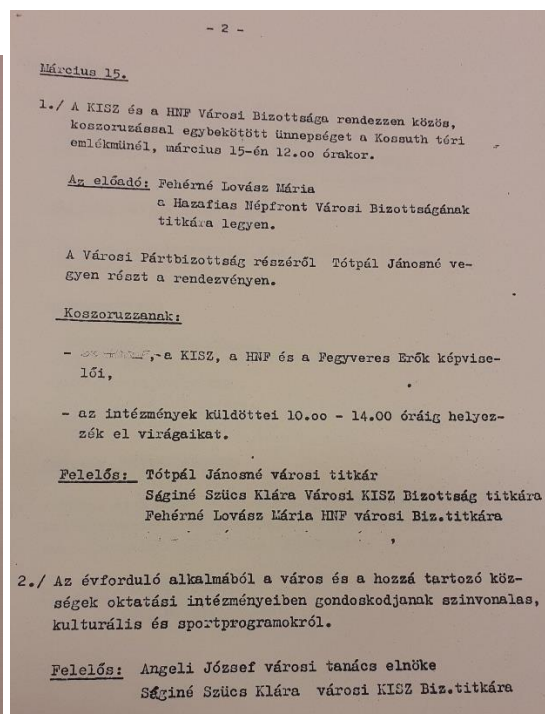
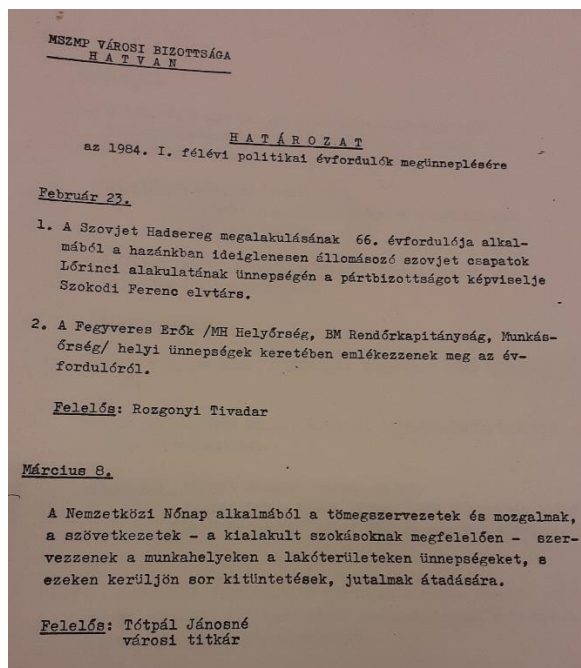

228

229

Ünnepségek tervezetei

A városi I. féléves politikai ünnepségekről hozott határozat 1984-ből
MSZMP Városi Bizottsága Hatvan²³⁰

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
HATVAN VÁROSI BIZOTTSÁGA

Szigorúan bizalmas!
Készült: 20 példányban
FMO/ /1982.
Hatvan, 1982. augusztus 25

H A T Á R O Z A T

az 1982. II. félévi politikai évfordulók megünneplésére

Az Alkotmány törvénybeiktatásának 33. évfordulója

1./ Alkotmányunk törvénybeiktatásának 33. évfordulóját - a Hazafias Népfront Városi Bizottságnak szervezésében - a szokásos rendezvényekkel, gyűlésekkel, kulturális és sport rendezvényekkel ünnepeljük meg.

Felelős: Gyuricza Istvánné

2./ A kialakult gyakorlatnak megfelelően az alkotmány napi ünnepségek szervezésében, lebonyolításában vegyen részt a Városi Tanács, a társadalmi- és tömegszervezetek is.

Felelős: Angeli József

3./ Az ünnepségeken, gyűléseken amennyiben az illetékes pártvezetőségek igénylik, a városi párt-, állami- és tömegszervezeti vezetők mondjanak ünnepi beszédet. Az előadó iránti igényt augusztus 10-ig jelentsék be a Hazafias Népfront Városi Bizottságára.

Felelős: Gassó János
Gyuricza Istvánné

- 2 -

Szeptember 29.

A Városi Pártbizottság képviseltesse magát a Fegyveres Erők Napja alkalmából a Magyar Réphadserég helyi alakulatainál tartott ünnepi megemlékezéseken.

Felelős: Tótpál Jánosné

November 7.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 65. évfordulója alkalmából a város üzemeiben, hivatalokban, a városhoz tartozó kőszegekben a kialakult szokásoknak megfelelően tartanak ünnepi megemlékezéseket. Az előadók méltassák a NOSZP világtörténelmi jelentőségét, hazánk életére gyakorolt hatását, szólnak a szovjet nép sikereiről, a világéleke megőrzéséért folytatott harcáról.

1./ November 5-én /pénteken/ 14 órakor
a pártszékház nagytermében ünnepi megemlékezést kell rendezni.

Ünnepi beszédet mond: Gassó János

A díszelnökségben foglaljanak helyet:

- Városi Pártbizottság első titkára, titkára,
- Városi Tanács elnöke,
- szovjet katonai alakulat parancsnoka,
- a fegyveres erők és testületek képviselői,
- országgyűlési képviselő,
- tömegszervezetek vezetői,
- veteránok

2./ November 5-én /pénteken/ 15 órakor
koszoruozási ünnepséget kell rendezni a Felszabadulási Emlékműnél.

- 3 -

Koszoruozzanak: Városi Pártbizottság,
szovjet vendégek,
Városi Tanács,
HNP Városi Bizottsága,
Városi KISZ Bizottság,
a fegyveres erők és testületek

Virágosokrot helyezzenek el: a pártszervezetek

Felelős: Gassó János
Roszgyoni Tivadár

November 25.

A város felszabadulásának évfordulója alkalmából
összevont ünnepi pártbizottsági és tanácsülés a Városi Tanács tanácstermében.

Ünnepi beszédet mond: Juhász Ferenc

Felelős: Angeli József

December 30.

A Szovjetunió megalakulásának 60. évfordulója alkalmából folyamatosan legyenek rendezvények, melynek szervezésében vegyenek részt a HNP Városi Bizottsága, Városi Tanács, Városi KISZ Bizottság. Közösén állítsanak össze rendezvénytervet. A csucs december 30-án legyen.

Felelős: Gyuricza Istvánné
Ságiné Szücs Klára

- 4 -

A város fellebögözása, emlékmű környékének rendbehözása, szovjet sírok rendbehözása a temetőikben.

Felelős: Angeli József

Gassó János
Gassó János
FMO pol. munkatárs

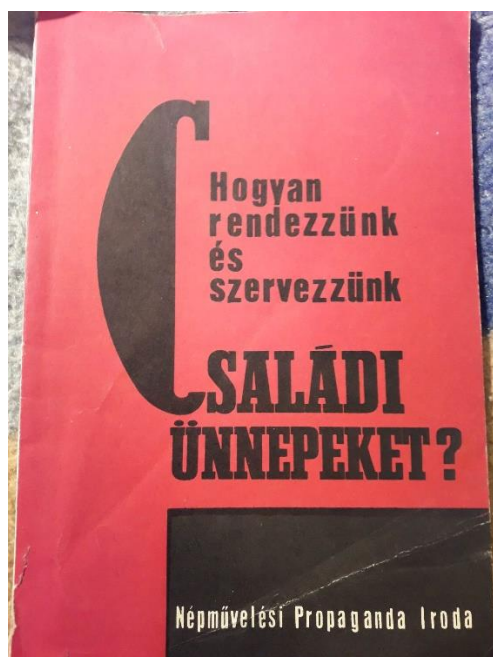
Z á r a d é k :

A Városi Párt-Végrehajtóbizottság határozatát kapják:

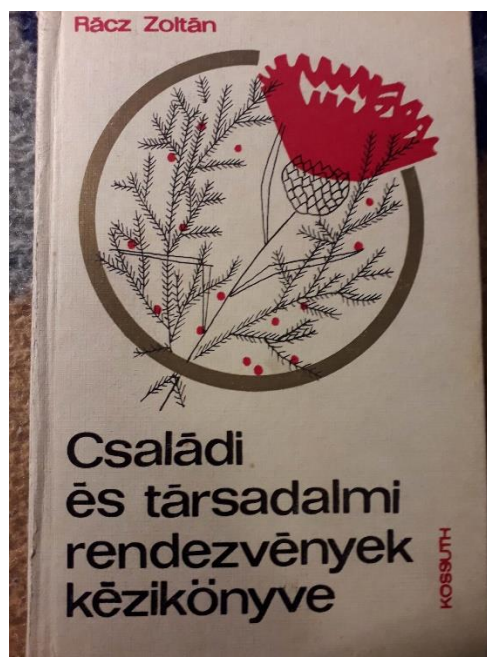
- pártszervezetek titkárai,
- egyes rendezvények felelősei

A városi II. féléves politikai ünnepségekről hozott határozat 1982-ből
MSZMP Városi Bizottsága Hatvan²³¹

Névadók és esküvők

232

233

234

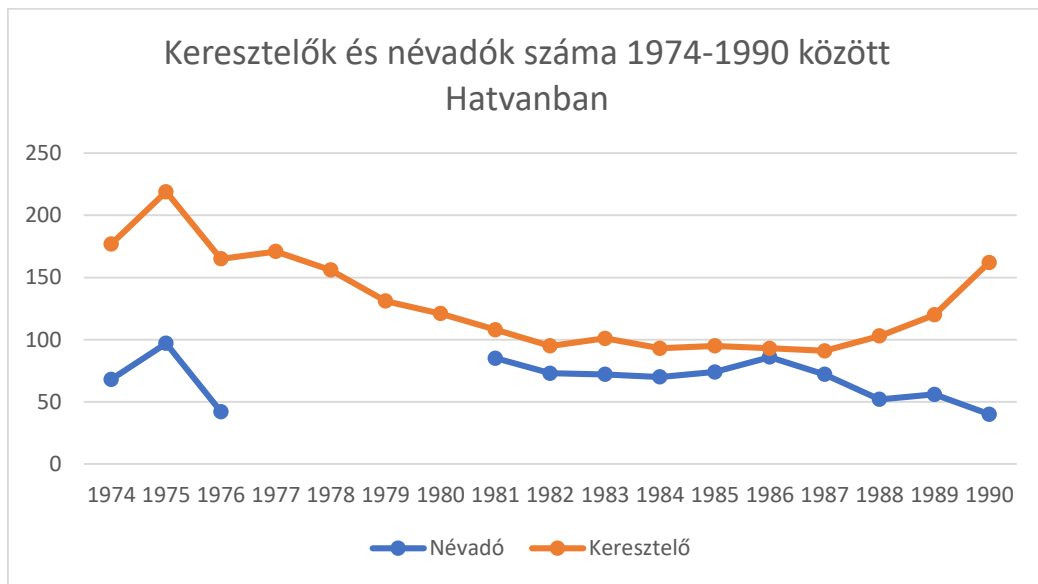

235

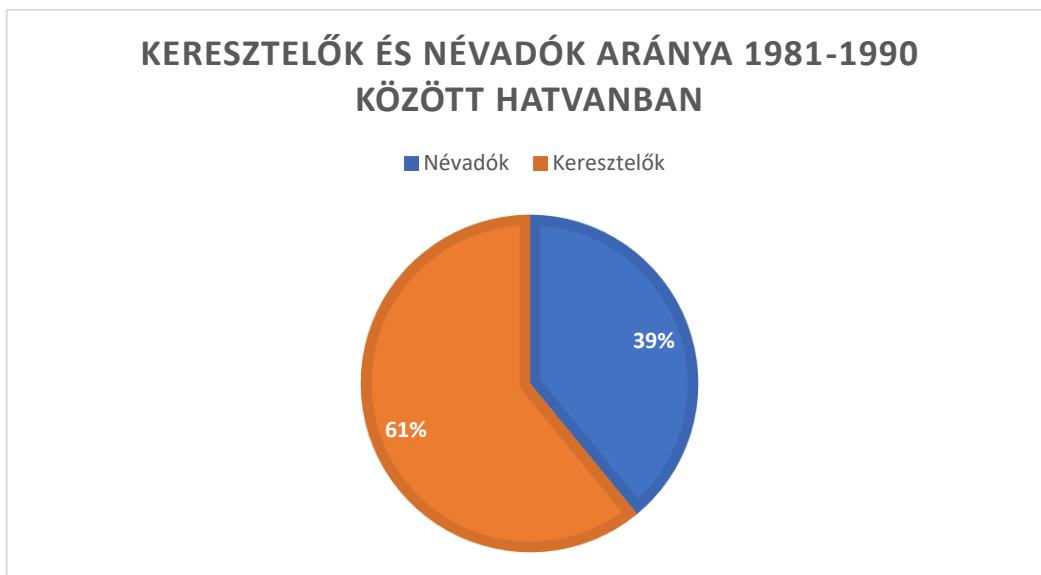
232
233
234
235

Névadók Hatvanban²³⁶

237

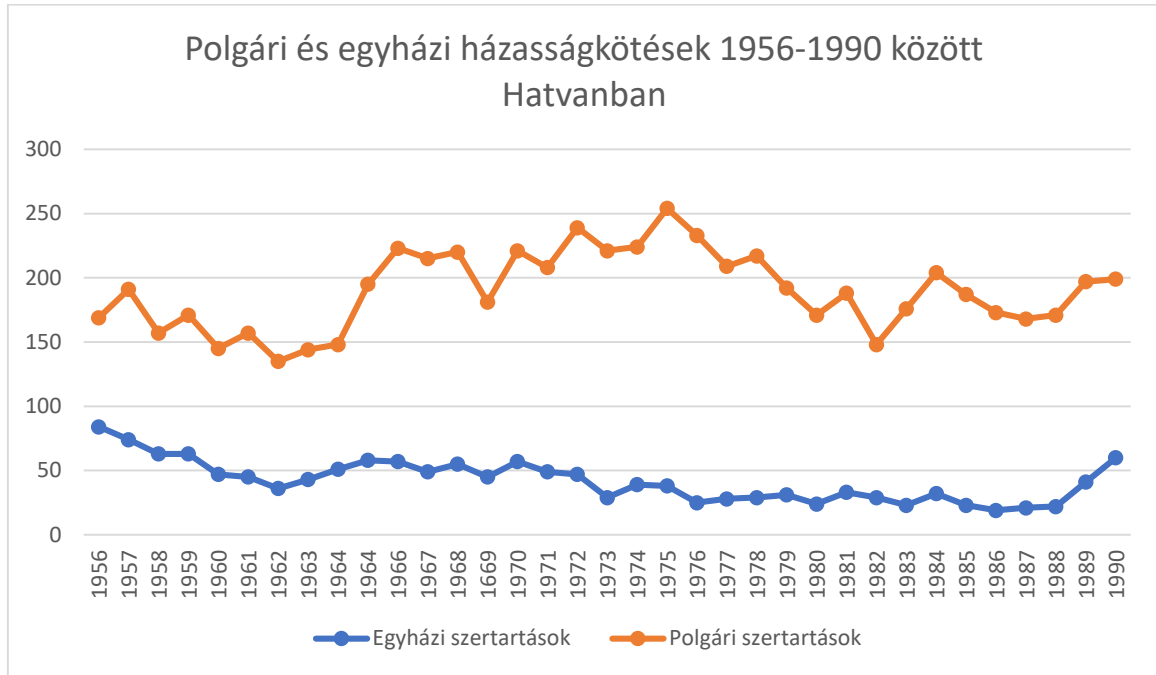

238

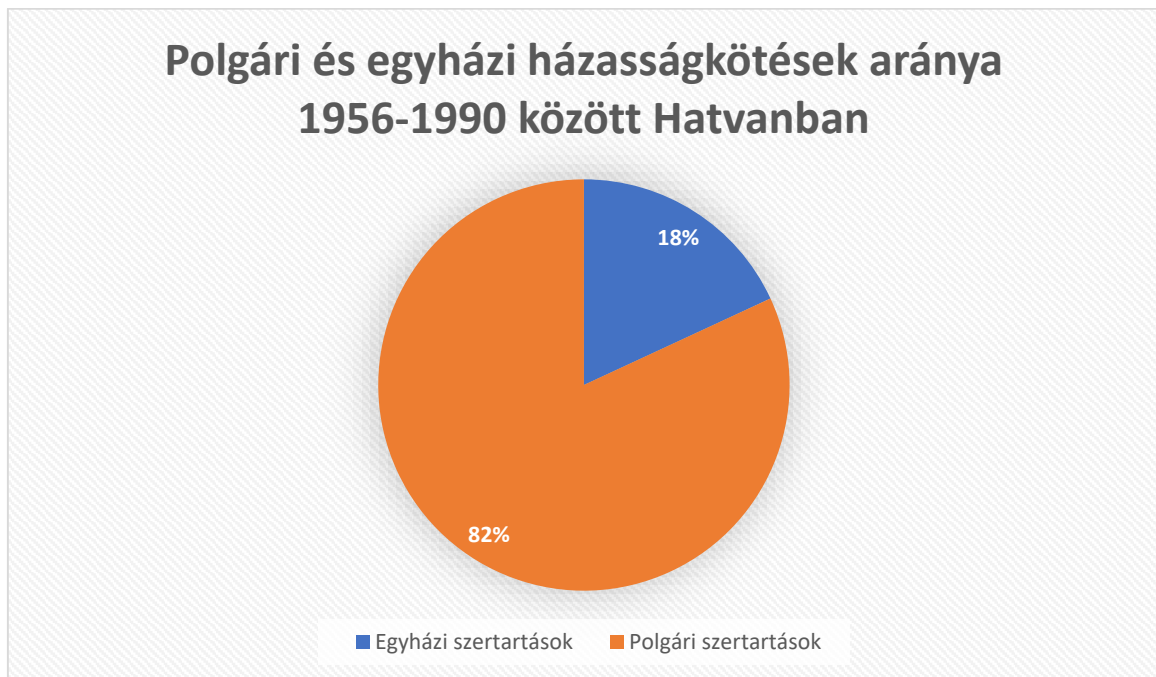
236
237
238

Polgári esküvői fényképek²³⁹

240

241

Vasutasnap

Vasutasok köszöntése a hatvani MÁV kultúrházban²⁴²

Kiss Jánost, a hatvani fűtőház műhelyvezetőjét kormánykitüntetéssel jutalmazták több mint négy évtizedes munkájáért²⁴³

²⁴² Népszásg 1960.08.19. 2.o.

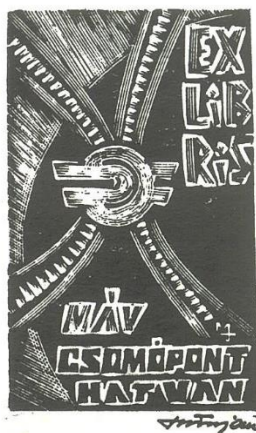
²⁴³ Népszásg 1960.08.19. 2.o.

A gyöngyösi Vidróczki együttes fellépése a 29. Vasutasnapi ünnepségen a hatvani MÁV HAC sporttelepen²⁴⁴

A 37. vasutasnapon a V 63 036 számú mozdony névadása Hatvanban²⁴⁵

A vasutasnap alkalmából készített Ex librisek²⁴⁶

²⁴⁴ Népszás 1979.07.10 8.o.

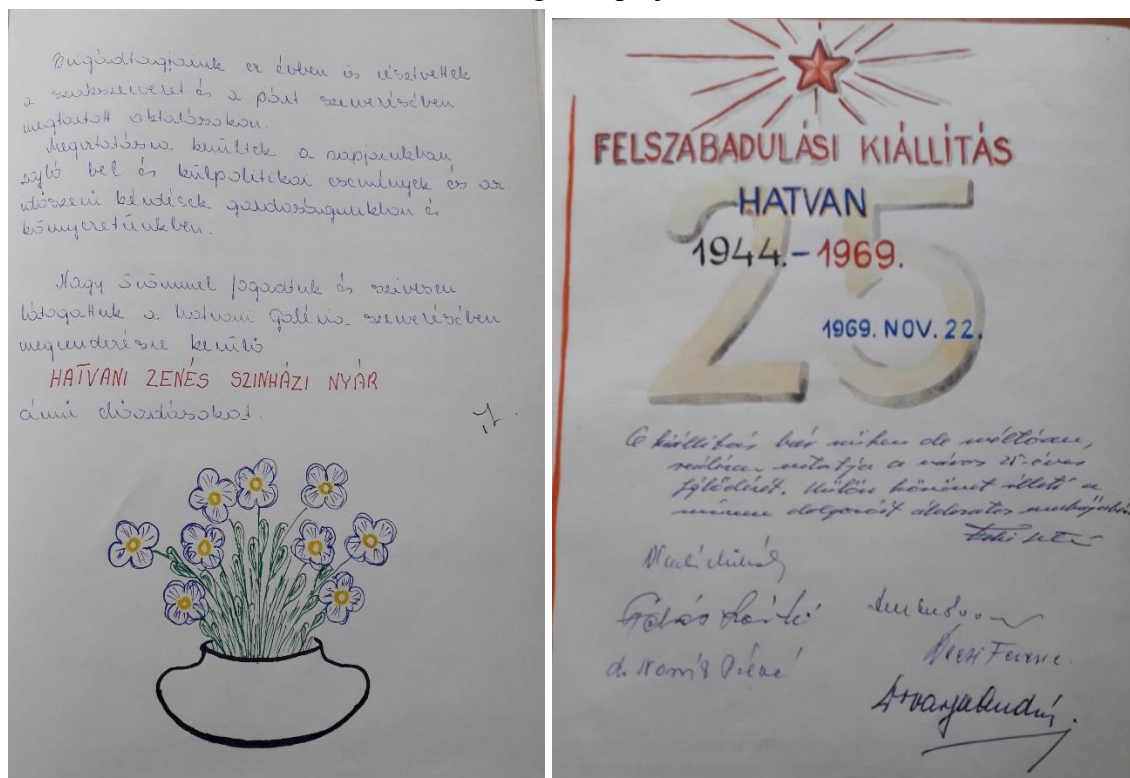
²⁴⁵ Népszás 1987.07.11. 1.o.

²⁴⁶

Egyéb hatvani ünnepségek, események

Dobó István szocialista brigád naplója és névsora – 1985.²⁴⁷

Brigádnapló bejegyzés a „Hatvani Zenés Színházi Nyár”-i részvételről²⁴⁸

247
248

HATVANI
ZENEI NAPOK
'79

Május 28, június 8, 14.

HATVANI ZENEI NAPOK
'80

Május 29 — Június 09

HATVANI ZENEI NAPOK
'81

Május 26.-án este 19 órakor
a Városi Művelődési Központban

KOCSIS ZOLTÁN

Kossuth - díjas
zongoraművész
szóló - estje

Műsor:

L I S Z T

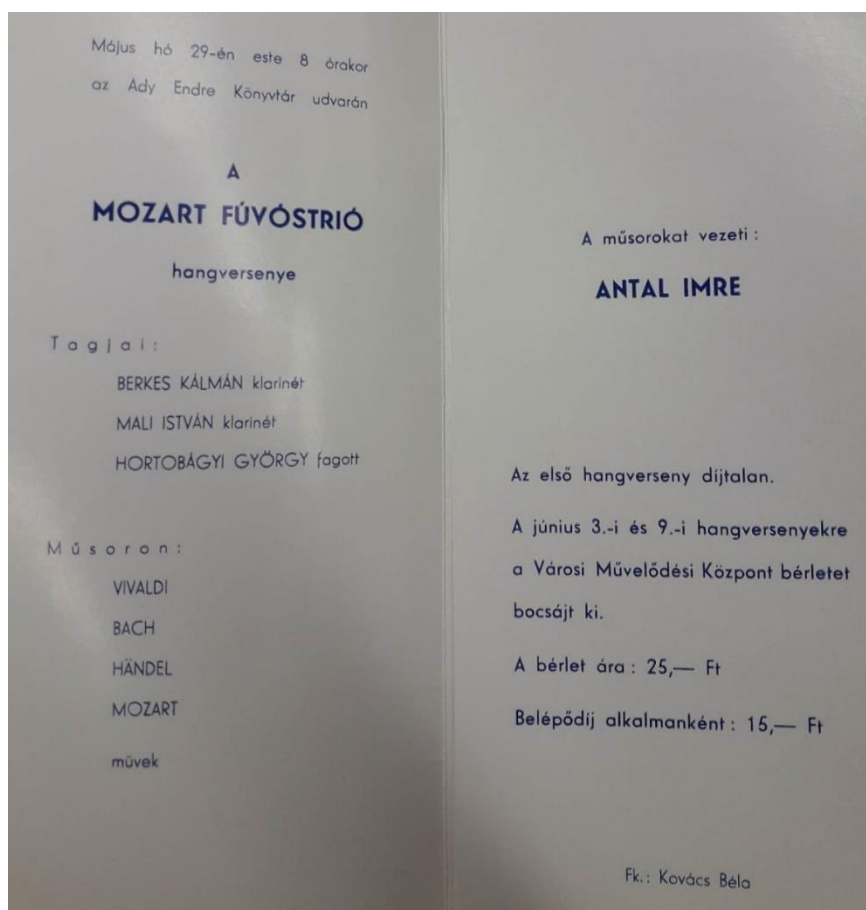
és

B A R T Ó K

művek

Jegyek az Állami Zeneiskolában (Balassi út 36.)
30 és 40 Ft-ért kaphatók

Fk.: Papp Attila ig.

A „Hatvani Zenei Napok” programfüzetei 1979-81.²⁴⁹

„Magyar tájak” biennálé meghívója – Hatvani Galéria 1980.²⁵⁰

„Arcok és sorsok” portré biennálé²⁵¹

Mozgalmi dalok

Április 4-ről szóljon az ének!²⁵²

Indulj az útra és vissza se nézz!
Múltad a fájó, bús ezer év.
Rád ragyog végre a fényteli nap,
Boldogan, vígan zengd hát e dalt.

(Refrén) Április 4-ről szóljon az ének,
Felszabadulva zengje a nép.
Ércorkok harsogva zúgják a szélnek
Felszabadítónk hősi nevét!

(Refrén) Április 4-ről ...

Dörgött az ágyú és zúgott a nép.
Vérzett a föld és zengett az ég.
Győzött a Szovjetek hős serege
Századok könnyét így mosta le.

(Refrén) Április 4-ről ...

(Refrén) Április 4-ről ...

Májusköszöntő²⁵³

Zengjen a dalunk, pajtás,
Fákon újul a hajtás,
Fogadjuk a tavaszt dallal!
Itt van május elseje,
Énekszó és tánc köszöntse!
Zeng és dalol az élet,
Szállj csak, zenészó, ének,
Ébresszed a magyar népet!
Népek tavasza, téged
Hív ez a vidám ének
Béke legyen a világon
Itt van május elseje,
Énekszó és tánc köszöntse!
Zeng és dalol az élet,
Szállj csak, zenészó, ének,
Ébresszed a magyar népet

²⁵² <https://www.gyerekdal.hu/dal/aprilis-4-rol-szoljon-az-enek-a-felszabadulas-dala> (2023.02.07.)

²⁵³ <https://retromuzsika.hu/majuskoszonto-dalszoveg/> (2023.02.07.)

Dal a Tanácsköztársaságról²⁵⁴

Éjjel és nappal kínban robotban, fáradt ez a nép.
Gyárosok nyúzták bőrét lehúzták, szívták erejét.
De csendőr szuronnal szembeszállt, a munkás és a párt.
A nép vitte büszkén, győztesen
A munka zászlaját

(Refrén) Jöjj elvtárs ünnepelj velünk, a múlt szózata hív
A hős Tanácsköztársaságért lobog a zászló és dobban a szív
Jöjj elvtárs lépj velünk tovább, most ránk nagy munka vár.
Szabad országot épít a győztes proletár.

Antant hatalmak győztek le minket, így pusztult a nép
Úré lett újra dús búzaföldünk, tőkésé a bér.
A rabság, nyomor és éhhalál, oly sok zord éven át.
Csak ez volt a béred proletár, de nem túrtél tovább.

(Refrén) Jöjj elvtárs ...

Új háborúba döntött a tőke, sorsa így letelt.
Hoztak a bátor felszabadítók munkát kenyeret.
Már végleg miénk e drága föld, a bányák és a gyár, és szebb, boldogabb lett életünk,
Büszke ének hangja száll.

(Refrén) Jöjj elvtárs ...

Köszönjük néked Rákosi elvtárs!²⁵⁵

Úttörőknek kisvasútja medve módra szusszan,
Fák alatt, ha messze indul, völgyből hegyre néz.
Mennyi gyermek, útrakelnek, énekelve hosszan.
Kisvasúton messze menni édes, mint a méz.

Úttörőknek áruháza fényes, mint a csillag,
Benne mennyi dundi mackó, benne mennyi kincs!
Labda, mozdony vár a polcon, két szemünkbe csillog,
Mind miénk a képeskönyv, oly szép, hogy párja nincs.

(Refrén) Köszönjük néked Rákosi elvtárs,
Tiéd a hálánk, tiszta lánggal ég.
Reád ha nézünk, büszke az arcunk,
Virágot hintünk, amerre mégy.
Fogadjuk néked, Rákosi elvtárs,
Utadra lépünk, te vezess tovább!
Tavasza nyíló gyermeki nóta
Eléd lehajlik, mint virágos ág.

Gyermekotthon ablakába napsugárka szökken,
Vár reánk a sok kis asztal, sok kis tömzsi szék,

²⁵⁴ <https://lyricstranslate.com/hu/unknown-artist-hungarian-dal-tan%C3%A1csk%C3%B6zt%C3%A1rsas%C3%A1gr%C3%A1l-gr%C3%B3l-lyrics.html> (2023.02.07.)

²⁵⁵ https://m.zeneszoveg.hu/m_dalszoveg/34805/mozgalmi-dalok/koszonjuk-neked-rakosi-elvtars-zeneszoveg.html (2023.02.07.)

Mennyi pajtás játszik és jönnek egyre többen,
A gyermekotthon jajj, de kedves, jajj, de jó, de szép!

Kint a parkban leng a hinta, kis leányka hajtja,
Játszhatunk a kis homokban, hogyha itt a nyár.
Hancúrozni hív a pázsit, kergetőzünk rajta,
Leng a hinta, csöng a játék és a nóta száll.

(Refrén) Köszönjük néked...

Úttörőknek kisvasútja medve módra szusszan,
Fák alatt, ha messze indul, völgyből hegyre néz.
Mennyi gyermek, útrakelnek, énekelve hosszan.
Kisvasúton messze menni édes, mint a méz.

Menj előre kisvasútjuk szép jövődő tájra,
Fürge mozdony törj előre, szállj, akár a szél!
Felnövünk, mint száz nagy erdő minden zsenge fája,
Vígán dalol, örvendez mert boldogabb a nép.

Vidám úttörő (mint a mókus...)²⁵⁶

Mint a mókus fenn a fán,
Az úttörő oly vidám,
Ajkáról ki sem fogy a nóta.
Ha tábort üt valahol,
Sok kis pajtás így dalol,
Fújja estig kora reggel óta.

(Refrén) Évek szállanak a nyári fák alatt,
Oly vidám az ének.
Boldog dallama így önti dalba ma:
Csuda jó, gyönyörű az élet.

Fürgébb, mint a könnyű szél,
Gyorsan jár és messze ér,
Nincs túra, ami kifog rajta.
Hívja erdő nyári rét,
Vígán marsol, jól kilép,
És a szemét mindig nyitva tartja.

(Refrén) Évek szállanak...

Mint testvér, vagy hű barát,
Megsegít, ha bajban lát,
Munkában alig akad párja.
Hol szöget ver, hol meg főz,
Mindent megtesz, amit győz,
És a helyét mindenütt megállja.

(Refrén) Évek szállanak...

²⁵⁶ https://m.zeneszoveg.hu/m_dalszoveg/19032/best-of-communism/vidam-uttoro-mint-a-mokus-zeneszoveg.html (2023.02.07.)

Internacionálé²⁵⁷

Föl, föl, ti rabjai a földnek,
Föl, föl, te éhes proletár!
A győzelem napjai jönnek,
Rabságodnak vége már.
A múltat végképp eltörölni
Rabszolga-had indulj velünk!
A föld fog sarkából kidőlni,
Semmik vagyunk, s minden leszünk!

Ez a harc lesz a végső,
Csak összefogni hát,
És nemzetközivé lesz
Holnapra a világ.
Ez a harc lesz a végső,
Csak összefogni hát,
És nemzetközivé lesz
Holnapra a világ.

²⁵⁷ <https://songbook.hu/lyrics/35079/internacionale> (2023.02.07.)

Interjú kérdések

Ünnepek Hatvanban 1956 és 1990 között

I. A Kádár- korszakban megrendezett városi, állami ünnepekhez kapcsolódó interjúkérdések.

Interjú Kocsis Istvánnal, a városi könyvtár nyugalmazott igazgatójával, (2023.01.19.)

Interjú Tóthpál Jánosnéval, a hatvani pártbizottság egykori titkárával, (2023.02.01.)

Interjú Kovács Jánosnéval, a Hatvani Tüzép egykori irodai dolgozójával, (2023.01.22.)

1. Milyen munkaköröket, beosztásokat látott el Ön 1956 és 1990 között Hatvanban?
2. Melyek voltak Hatvanban a városi szintű ünnepek?
3. Melyik ünnepség volt a legnagyobb horderejű?
4. Hogyan ünnepelték az egyes ünnepeket?
 - Hol voltak, milyen helyszínen?
 - Kik szervezték?
 - Kik adták a műsort?
 - Kik vettek részt? A részvétel mennyire volt önkéntes, mennyire volt kötelező?
5. Milyen eseményeket kapcsoltak az egyes ünnepekhez (pl.: átadás, úttörőavatás...)?
6. Milyen lokális ünnepek voltak? Melyik volt a legnagyobb?
7. Volt-e Önnek kedvenc ünnepe?
8. Volt-e hasonlóság, illetve különbség az egyes ünnepek között?
9. Hogyan változtak a hatvani városi szintű ünnepek a korszak alatt?

II. A hatvani vasutasnaphoz kapcsolódó interjúkérdések

Interjú Szelei Lászlóval, a vasúti pártbizottság egykori titkárával, (2023.01.24.)

1. Milyen pozíciókat töltött be Ön a Kádár- korszakban?
2. Hogyan gondol vissza a vasútnál eltöltött évekre?
3. Milyen szerepük volt a vasutasoknak a korszak alatt a társadalomban?
4. Mióta ünnepelték meg a városban a vasutasnapot?
5. Hogyan zajlott le egy hatvani vasutasnap?
6. Milyen rendezvények kísérték az ünnepnapot?
7. Hogyan változott a vasutasnap az idő folyamán?
8. Vasutasnapon kívül milyen ünnepeket tartottak a vasutasok?
9. Milyen ünnepekre emlékszik még vissza szívesen, azok közül, amelyeket a korszakban tartottak Hatvanban?

III. A házassági szertartásokhoz kapcsolódó interjúkérdések

Interjú Huczka Lászlóné helyi lakossal, (2023.01.18.)

1. Mikor volt az Önök esküvője?
2. Milyen típusú esküvőt tartottak?
3. Mi befolyásolta azt, hogy milyen esküvőjük legyen?
4. Miért döntöttek a vegyes házasság mellett?

5. Hogyan kellett bejelenteni az esküvőt?
6. Milyen előkészületei és feltételei voltak a nagy napnak?
7. Hogyan zajlott le a két ceremónia?
8. Az ismerősei körében milyen típusú esküvőket tartottak?
9. Melyik esküvőre emlékszik vissza szívesebben?
10. Melyik szertartás volt a bensőségesebb?

IV. A városi kisdobos- és úttörőavatáshoz kapcsolódó interjúkérdések

Interjú Huczka Lászlóné helyi lakossal, (2023.01.18.)

Interjú Kovács Jánossal, az egykori 3. Számú Általános Iskola tanárával és igazgatójával (2023.01.21.)

1. Mikor történt az Ön kisdobos- és úttörőavatása?
2. Hol volt a helyszíne ezeknek az ünnepségeknek?
3. Hogyan készültek fel egy- egy ilyen alkalomra?
4. Hogyan zajlott le az avatás?
5. Milyen emlékei fűződnek Önnek az avatáshoz?
6. Változtak-e az avatási ünnepségek a korszak folyamán?

Interjú egy vegyes házassági keretek között megházasodott hölgygel²⁵⁸

Huczka Lászlóné (Ágota néni) és férje, Huczka László esküvője 1978. augusztus 19-én volt. Mind polgári, mind pedig egyházi szertartáson is örök hűséget fogadtak egymásnak. Ágota néniék már fél évvel esküvőjük időpontja előtt, februárban bejelentkeztek mind az anyakönyvi hivatalba, mind pedig a parókián, hogy a nyár folyamán meg tudják majd tartani az esküvőjüket. A bejelentkezéskor adtak meg számukra minden időpontot, ekkor kellett kérniük a polgári szertartás esetében az anyakönyvvezetőt is, illetve a szükséges okmányokat is ekkor kellett bemutatni mind az anyakönyvi hivatalban, mind pedig a parókián. Ekkor foglalták le a násznép számára az éttermet is, ahol az esküvő utáni fogadást tartották. Illetve a zenekart is ezidőtájt kellett leszerelniük. A polgári és az egyházi szertartás nagyon különböző volt, mégis szép és bensőséges volt mindkettő. Először a polgári szertartást tartották meg a Tanácsháza házasságkötő termében. Nászinduló kíséretében történt a bevonulás. Először a leendő férj ment be, mellette egy koszorúslánnyal, utána vonult be a menyasszony egy koszorúsfiú társaságában. Az ünnepséget élő szavalatok, éneklések és zene kísérte, amelyeket előre kellett kérni. A zenéket és a verseket a jegyespár választhatta ki. A szertartás része volt a fogadalomtételen túl még az ún. szülőbúcsúztató is. A Tanácsházáról a násznéppel együtt átvonult a Kossuth tér másik részén álló Szent Adalbert Plébániatemplomba, ahol nem sokkal a polgári esküvő után kezdődhetett az egyházi szertartás is. A korai bejelentésnek köszönhetően jól össze lehetett hangolni a két szertartást. Az egyházi szertartást elsősorban nagyszülői kérésre, a templomi milió miatt és természetesen a vallási tartalom miatt is kérték a polgári szertartáson túl. A templomi esküvő egyetlen feltétele a keresztség volt, de akit nem kereszteltek meg születésekor, az az esküvő előtt is megkeresztelkedhetett. A fiatal jegyeseknek emellett részt kellett venniük jegyesoktatáson is. Ez egyfajta csoportos foglalkozás volt, több pár is részt vett egy-egy ilyen oktatáson, melynek időtartama 30-60 perc volt. Ezen az oktatáson az atyával beszélgettek a jövőbeli terveikről, az esetleges családalapításról a hit oldaláról nézve ezeket a dolgokat. Az atya gyakran olvasott fel vagy idézett példabeszédekből a témákkal kapcsolatosan. A templomi esküvő úgy zajlott, hogy a násznép helyet foglalt a templomban, az ifjú pár pedig kint maradt a templom előtt az atyával. A gyűrűt le kellett venniük és odaadták az atyának. Ezután templomi- esküvői zenére bevonultak. A szertartás az egyházi rend szerint zajlott. Elhangzott a házassági ima, az atya vallási tartalmú beszédet intézett a párhoz és a násznéphez, ezután megszentelte a gyűrűt és a házasulandók isten színe előtt is örök hűséget fogadtak egymásnak. Utána felhúzhatták a gyűrűt és a megfogták egymás kezét,

²⁵⁸ Huczka Lászlónéval készített interjú alapján (2023.01.18.)

amit az atya átkötött egy stórával és úgy mondták el közösen a záróimát. Majd kivonultak a templomból, és a násznéptől fogadhatták a jókívánságokat. Ezután pedig az előre lefoglalt étteremben tartották a fogadást. Ágota néni szívesen emlékszik esküvője napjára. Mint ahogyan mondja: „*Mindkét rendezvény valahogy máshogy volt szép, meghitt és bensőséges.*”